

[desky]

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2013

Kristýna Jašková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Kristýna Jašková

Česko-saské vztahy
Sasko jako aktivní hráč

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Kristýna Jašková**

Vedoucí práce: **JUDr. Vladimír Handl, CSc.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

JÁŠKOVÁ, Kristýna. *Česko-saské vztahy. Sasko jako aktivní aktér*. Praha, 2013. 72 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce JUDr. Vladimír Handl CSc.

Abstrakt

Předkládaná práce zkoumá politické, institucionální a normativní základy česko-saské spolupráce a vychází ze dvou základních předpokladů, a sice že (1) Česká republika a Svobodný stát Sasko jsou ke vzájemné spolupráci „odsouzeny“ díky své geografické poloze a historické blízkosti a dále, že (2) tato „nutnost“ spolupráce byla výrazně podpořena mimořádným přístupem saských ministerských předsedů Kurta Biedenkopfa a Georga Milbradta a jejich sdílenou vizí regionu v srdci Evropy překračujícího státní hranice. Tato teze byla podpořena řadou rozhovorů s politickými aktéry na české i saské straně, jakož i primárními prameny. Rovněž nemohlo být opomenuto, že takováto mezinárodní spolupráce je založena jak na každodenním angažmá jednotlivců, tak na politických rozhodnutích utvářejících prostředí pro tuto spolupráci – obě tyto součásti fungují v podstatě v souladu s principem spojených nádob. Práce je rozčleněna do tří hlavních kapitol – první zachycuje normativní a institucionální základy bilaterálních vztahů, stěžejní druhá část se soustředí na klíčové faktory ve vzájemné spolupráci, zejména působení ministerských předsedů Biedenkopfa a Milbradta a konečně třetí poskytuje přehled vybraných témat těchto vztahů.

Abstract

Submitted thesis deals with political, institutional and normative roots of the Czech-Saxon cooperation and proceeds from two basic presumptions, firstly that the Czech Republic and Free State of Saxony are “sentenced” to mutual cooperation thanks to their geographical location and historical nearness and secondly that this “necessity” of

cooperation was noticeably supported by an extraordinary approach of Saxony's Minister-Presidents Mr. Kurt Biedenkopf and Mr. Georg Milbradt and their shared vision of a cross-border region in the heart of Europe. This thesis was supported by a series of interviews with politicians from both sides of the border as well as by primary sources. It could not be naturally forgotten that such an international cooperation is based on daily engagement of individuals as well as on political decisions constituting environment for this cooperation – both these elements work basically on grounds of a communicating vessels principle. The thesis is divided into three main chapters – the first one provides normative and institutional background of bilateral relations, second crucial part deals with key factors of the mutual cooperation namely activities of Minister-Presidents Biedenkopf and Milbradt and finally the third part provides an overview of representative topics of these relations.

Klíčová slova

Sasko, česko-saská spolupráce, společná hranice, Biedenkopf, Milbradt

Keywords

Saxony, Czech-Saxon cooperation, shared borders, Biedenkopf, Milbradt

Rozsah práce: 109879 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2013

Kristýna Jašková

Poděkování

Děkuji Dr. Vladimíru Handlovi CSc. za překrásné téma diplomové práce. Ráda bych řekla, že se práce psala sama, ale nebylo tomu tak.

V souvislosti s tím chci poděkovat za trpělivost všem, kteří byli naplněni vírou, optimismem a vizí možného dosažení cíle.

Především tedy děkuji Dr. Handlovi za nikdy nekončící trpělivost, ochotu vždy pomoci a prostor, který mi v práci dal.

Dále mým rodičům, jejichž víra se za jistých okolností vyznačovala až nezlomnou vytrvalostí, ale také značnou tvrdostí použitých metod. A za to jim děkuji.

Mé sestře, jejíž optimismus dokáže divy.

Evičce, jejíž víra ve mně dokáže skály lámat.

Můj největší dík patří PhDr. Mgr. Adamu Anderovi, který jakožto čerstvý absolvent dvou vysokých škol mi byl největším motivačním prvkem. Především mu však děkuji za obrovskou podporu a nezlomnou víru v dokončení tohoto cíle.

Institut mezinárodních studií
Teze diplomové práce [doplňte formulář tezí podle zadání institutu]

[Zde vložte teze práce.]

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	5
PROHLÁŠENÍ	7
PODĚKOVÁNÍ	8
OBSAH	1
ÚVOD	3
<i>Hodnocení pramenů a literatury</i>	5
<i>Metodologie diplomové práce</i>	6
<i>Nové politické dějiny</i>	7
<i>Koncepce transakcionalismu – Karl W. Deutsch</i>	8
1. NORMATIVNÍ VYMEZENÍ A INSTITUCE ČESKO-SASKÉ SPOLUPRÁCE	10
1.1 <i>Ústavní zakotvení pravomocí spolkových zemí</i>	10
1.1.1 <i>Rozdělení kompetencí v zahraniční politice</i>	12
1.2 <i>Svobodný stát Sasko - normativní vymezení spolupráce</i>	13
1.1.2 <i>Ústavní zakotvení spolupráce</i>	13
1.3 <i>Česká republika – normativní vymezení spolupráce</i>	14
1.4 <i>Smluvní zajištění spolupráce</i>	15
1.4.1 <i>Vybrané bilaterální smlouvy upravující česko-saskou spolupráci</i>	16
1.5 <i>Instituce spolupráce</i>	17
1.5.1 <i>Česko-saská pracovní skupina pro přeshraniční spolupráci</i>	17
1.5.2 <i>Euroregiony</i>	19
2. ČESKO-SASKÉ VZTAHY	25
2.1 <i>Historie česko-saské spolupráce do roku 1989</i>	25
2.2 <i>Stručné chronologické shrnutí česko-saských vztahů po roce 1990</i>	26
2.3 <i>Kontinuální přístup saské politiky vůči ČR</i>	28
2.4 <i>Politika CDU</i>	29
2.5 <i>Kurt Biedenkopf</i>	31
2.6 <i>Georg Milbradt</i>	35
2.7 <i>Dílčí shrnutí</i>	38
3. VYBRANÁ TÉMATA ČESKO-SASKÉ SPOLUPRÁCE	40
3.1 <i>Historické vyrovnání, konkrétní příklad Benešovy dekrety</i>	40
3.2 <i>Ekonomická spolupráce</i>	42
3.3 <i>Vzdělávání a kulturní spolupráce</i>	43
3.3.1 <i>Gymnázium Fiedricha Schillera v Pirně</i>	45
3.3.2 <i>Vysokoškolský institut v Žitavě</i>	45
3.3.3 <i>Spolupráce na historických základech: Universita Lipsko – Universita Karlova</i>	45
3.3.4 <i>Kulturní spolupráce</i>	46
3.4 <i>Životní prostředí</i>	47
3.4.1 <i>Problematika ovzduší - Černý trojúhelník – Krušnohoří</i>	48
3.4.2 <i>Labe, vodstvo</i>	49
3.4.3 <i>Národní park České Švýcarsko</i>	50
3.5 <i>Spolupráce orgánů - spolupráce policejních složek, zdravotní záchranná služba</i>	50
3.5.1 <i>Spolupráce policejních složek</i>	50
3.5.2 <i>Zdravotní záchranná služba</i>	52
3.6 <i>Problematika asymetrie státní správy</i>	52
ZÁVĚR	55
SHRNUTÍ	58

SUMMARY	59
PRIMÁRNÍ PRAMENY	60
POUŽITÁ LITERATURA.....	62

Úvod

Vzhledem k mnohohrstevnatosti česko-saských vztahů, k množství a různým dimenzím kontaktů a projektů spolupráce, k platformám, v nichž může tato kooperace probíhat a k nepřebornému množství oblastí, které mohou být společným úsilím zpracovávány, existuje také tomu odpovídající počet možností, jak česko-saské vztahy nahlížet a zkoumat. Záměrem této práce není vytvořit všeobjímající teorii česko-saských vztahů, ani vytvoření přehledu forem, oblastí a projektů spolupráce, neboť takovýto přehled už poskytuje publikace *Živé sousedství, živé přátelství – 20 let Svobodného státu Sasko a České republiky*.¹ Cílem této práce je prozkoumat kořeny, respektive základní motivy této spolupráce, přičemž předpokladem je, že výchozím faktorem je společná hranice a z toho plynoucí podmíněnost ke spolupráci. Tato skutečnost však byla významným způsobem formována osobnostmi ministerských předsedů Kurta Biedenkopfa a Georga Milbradta a jejich vize společného regionu v srdci Evropy, což je druhý rozhodující faktor, který spolupráci podstatnou měrou určoval. Na základě rozhovorů vedených v letech 2012-2013 s představitelem saské politiky a odbornými pracovníky českých ministerstev a saské státní kanceláře, které byly podpořeny studiem primárních pramenů, lze považovat za základ spolupráce a její dnešní kvalitu kombinaci obou těchto faktorů.

Z těchto rozhovorů i zkoumání primární literatury vyplývá možný předpoklad česko-saské předurčenosti ke spolupráci v důsledku geopolitické situace, tedy společné hranice, vzájemné provázanosti česko-německého průmyslu, respektive česko-saského (a to před rokem 1989 i poté), společné historické a kulturní základny. Otázkou je, nakolik tyto faktory stačí pro vznik a fungování kvalitní a intenzivní spolupráce státních celků. Je možná interakce státní celků, regionů, škol a obcí bez politické vůle vytvářející normativní a institucionální rámec? V tomto případě se zde nabízí příklad česko-bavorského vztahu, kdy faktory geopolitické splněny byly, chyběla však jednotná politická vůle ke spolupráci s Českou republikou. V případě česko-saském tato politická vůle existovala. Patrná byla zejména na saské straně, kdy nejsilnější strana CDU kontinuálně zastávala politiku spolupráce s ČR, přičemž toto směřování bylo z větší části vlivem osobností Biedenkopfa a Milbradta. Význam, jaký v této spolupráci spatřovali, naznačuje také její ústavní zakotvení.

V souvislosti s těmito úvahami však nelze opomenout, že nositeli zahraniční/přeshraniční/regionální spolupráce jsou jednotlivci. Tito pak díky každodenním střetům s realitou fungování (nefungování) politickou vůlí zakotvené kooperace mohou být nejen účastníkem těchto procesů, ale mnohdy také iniciátory spolupráce v nových oblastech, nových formách. Takto vzniklá, reálně fungující spolupráce může mnohdy předbíhat její institucionální zakotvení, což je opět znakem spolupráce v důsledku sousedství, tedy je zde možno spatřovat jakési předurčení. Bylo by tedy možné považovat vyváženost obou výše zmíněných faktorů za podmínku nutnou pro ideální fungování spolupráce dvou státních celků a jejich subjednotek? Je tedy nutná politická vůle pozitivně spatřující danou spolupráci a tedy vytvářející rámec pro toto fungování, ale jsou také nezbytní jednotlivci jako nositelé této spolupráce a zároveň iniciátoři spolupráce v potřebných oblastech?

Tato práce si bere za primární cíl zkoumání přístupu saské politické reprezentace vůči České republice. Název práce stejně jako názvosloví česko-saská spolupráce, česko-saská vztahy zůstal zachován vzhledem k někdejšímu rozhodnutí tuto tematiku takto nazývat. Pojmy česko-saské vztahy a česko-saská spolupráce jsou v této práci pojímány spíše jako sousloví označující všeobecné pojetí těchto svazků, než jako pojmy označující aktivitu aktérů.

Hlubkové zkoumání a zahrnutí přístupu České republiky bylo záměrně vyloučeno a přenecháno dalším zájemcům o tuto problematiku, a to především z důvodu omezeného rozsahu práce. Druhý aspekt tohoto rozhodnutí je reprezentován skutečností naprosté absence pojmů Svobodný stát Sasko, či jakékoli zmínky spolupráce s touto spolkovou zemí v prohlášeních českých vlád v období 1990-2008.² Nejvíce se možnosti česko-saské spolupráce blíží prohlášení podpory „interregionální“ spolupráce Petrem Pithartem,³ resp. v prohlášení Václava Klause zmíněná podpora „mezinárodní regionální spolupráce“.⁴ Možný náznak česko-saské spolupráce lze také najít v prohlášeních vlád sociální demokracie, otázkou je, nakolik mu odpovídá úsilí o

¹ Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství – 20 let Svobodného státu Sasko a České republiky* (Drážďany: Saská státní kancelář, 2012).

² Implicitní zmínka o Svobodném státě Sasko však stejně tak chybí v prohlášeních od roku 2008 do roku 2013.

³ Petr Pithart, *Prohlášení vlády, 2. července 1992*, <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1990-1992-cr/petr-pithart/ppv-1990-1992-pithart.pdf> (staženo 13. března 2011).

⁴ Václav Klaus, *Prohlášení vlády, 13. července 1992*, <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1990-1992-cr/vaclav-klaus/ppv-Klaus-1992-1996.pdf> (staženo 13. března 2011).

dobré vztahy se sousedními státy. Více se pak této možnosti podobá Topolánkova podpora českých subjektů v přeshraniční spolupráci.⁵ Jak již bylo řečeno, Sasko není implicitně zmíněno ani jednou. Zůstává pouze úvaha, zda některá z vlád spatřuje svého partnera ve Spolkové zemi Sasko, či stále převažuje vnímání Spolkové republiky Německo jako celku. S tímto nedostatkem politické vůle, reprezentovaném ve vládních prohlášeních, souvisí také fakt vyzorovaný během předběžného zkoumání, a tím je znatelně vyšší politická iniciativa Saska než ČR. V této souvislosti je však třeba zmínit zásluhy obou bývalých prezidentů ČR. Václav Havel udržoval korektní vztahy s Kurtem Biedenkopffem a Václavu Klausovi se již ve funkci premiéra podařilo vytvořit nadstandardní vztah s Georgem Milbradtem, který přetrvává dodnes, i když nyní již nefunguje v rovině politické, ale přátelské. Díky specifickému svému vztahu vůči Georgu Milbradtovi přistupoval Klaus velmi pozitivně k Sasku obecně, což se projevilo i po změně saské zemské vlády v přístupu k novému ministerskému předsedovi Stanislawu Tillichovi.

Dále se tato práce vzhledem ke svému rozsahu a zaměření nebude výrazněji věnovat Spolkové republice Německo, jenom stručně bude popsán princip fungování saské zahraniční politiky ve vztahu ke Spolku. Rovněž nemůže být nikterak obsažena tematika Lužických Srbů, byť je tato problematika ve vzájemných vztazích dosti podstatná, nicméně se jedná o neobyčejně rozsáhlou a komplexní problematiku, která si zaslouží důkladné zpracování na jiném místě.

Hodnocení pramenů a literatury

Primárním zdrojem informací a zároveň primárními použitými prameny je série rozhovorů vedených v letech 2012-2013. Tyto byly konkrétně vedeny s bývalým vrcholným představitelem saské politiky, současným vysokým úředníkem na zemské státní kanceláři a někdejší aktérem v česko-saské pracovní skupině pro přeshraniční spolupráci, bývalým českým generálním konzulem v Sasku, odbornými pracovníky na českém ministerstvu zahraničí a ministerstvu životního prostředí. Jelikož si většina ze zmíněných nepřála být jmenována a konkrétně citována, záměrně zde nebudou uvedena jména ani jejich funkce. Tyto rozhovory jsou cenným zdrojem informací, a to zejména

⁵ Mirek Topolánek, *Prohlášení vlády, září 2006*, <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-1/programove-prohlaseni-vlady-1.pdf> (staženo 13. března 2011).

z důvodu chybějící sekundární literatury a nedostupnosti některých primárních pramenů.

Rozhovor s bývalým představitelem saské vrcholné politiky byl podstatný pro komplexní pochopení politické koncepce Svobodného státu Sasko. Při tomto rozhovoru převažoval pragmatický přístup a expertní znalost nejen česko-saské problematiky.

Rozhovor se současným vysokým úředníkem na zemské státní kanceláři a někdejšími aktéry v česko-saské pracovní skupině pro přeshraniční spolupráci byl důležitým pro pochopení spolupráce státních institucí stejně jako česko-saské pracovní skupiny. Odpovědi na otázky (v tomto případě byly položeny naprosto stejné otázky jako u výše zmíněného politika) zde získané se nelišily v podstatných věcech, pouze někdy převažovala úřednický pohled na skutečnost.

Rozhovor s bývalým českým generálním konzulem v Sasku potvrdil skutečnost, že vyrovnat se s problematikou česko-saských vztahů s cílem komplexního pojednání problematiky v jedné diplomové práci je nemožné. Také tato skutečnost byla důvodem k podstatnému zúžení tématu a jeho zaměření na souvislost geografické blízkosti s politickou akcí.

Rozhovory na českém ministerstvu zahraničních věcí byly vedeny s odbornými pracovníky Odboru států střední Evropy, stejně jako s odborným pracovníkem ministerstva životního prostředí a byly zaměřeny především na konkrétní témata spolupráce, jako např. česko-saská pracovní skupina, problematika Labe, atd. Zde se projevila nedostupnost primárních pramenů jako například jednotlivých meziresortních smluv, či protokolů z jednání česko-saské pracovní skupiny pro přeshraniční spolupráci.

Vedle rozhovorů byly jako primární prameny použity především plenární protokoly zemského sněmu z let 1990-2008, vládní prohlášení saské vlády z let 1990-2008, právní předpisy a důležité dokumenty česko-saské spolupráce.

Metodologie diplomové práce

Tato diplomová práce se bude zabývat spoluprací mezi Českou republikou a německou spolkovou zemí Sasko. Těžištěm práce nebude zkoumání forem a oblastí spolupráce, ale zkoumání kořenů jejího vzniku a motivace téhož, s časovým ohraničením lety 1990-2008. Hlavním cílem práce pak bude pokus o odpověď na otázku, jakou roli při materiální a institucionální normalizaci vztahů česko-saských měla politická akce, v jakých oblastech byla politická vůle hybnou silou a v jakých oblastech se naopak převážil vliv geografické blízkosti a podobné historické zkušenosti.

Pro zasazení problematiky česko-saských vztahů do kompletního rámce obsahuje práce nejprve kapitolu Normativní vymezení a instituce česko-saské spolupráce. Zde je nejprve pojednáno o kompetencích německých spolkových zemí v zahraniční politice a jejich možnostech se v této oblasti profilovat. Dále je také poskytnut stručný náhled na saské normativní vymezení a taktéž české. První kapitola zároveň pro vytvoření uceleného obrazu podává přehled vybraných dokumentů smluvního zajištění česko-saské spolupráce a vybraných naposled institucí.

Druhá kapitola poskytuje pohled na česko-saské vztahy z perspektivy přístupu saské zahraniční politiky a jejich aktéru vůči České republice. Pro úplné zasazení do kontextu obsahuje práce také historický přehled vztahů, a dále se zabývá jednotlivě přístupem vládní strany CDU a ministerských předsedů Kurta Biedenkopfa a Georga Milbradta. Závěrečná kapitola obsahuje vybraná témata česko-saských vztahů se snahou o ilustraci nutné propojenosti obou faktorů.

Práce bude mít charakter empirické analýzy, přičemž by tak v jejím rámci mělo dojít k prověření předem dané teze, uvedené výše. Při psaní bude použita především metodologie nových politických dějin, koncepce interakcionalismu a k získání většiny pramenů bude provedeno interview.

Nové politické dějiny

Pro tuto práci byla zvolena metodologie tzv. nových politických dějin. Jelikož však už „hranice politického jsou historicky proměnné a samo definování „politiky“ je tak v čase proměnlivé“⁶, nelze zde takto podat ani přesnou definici nových politických dějin. Metodologie nových politických dějin vzniká v období po druhé světové válce, které s sebou přináší jasné predefinování pohledu historii, respektive metodologii nových politických dějin. Její obsah a témata se od jejího vzniku měnil a vyvíjel.

Namísto klasického vyprávění historie, převážil analytický přístup k jejímu zkoumání.⁷ Do popředí zkoumání se dostávají společenské struktury (jednotlivé instituce, organizace, skupiny, které dodávají dynamiku politickým procesům a historii tak spoluutvářejí.) Nové politické dějiny se tedy nezaobírají pouze státními institucemi či organizacemi a jejich činnostmi, ale jejich neméně důležitým prvkem jsou také a zároveň na všechny instituce, organizace a účastníci politických či společenských

⁶ Joachim Eibach a Günther Lottes (eds.), *Kompass der Geschichtswissenschaft: Ein Handbuch* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006), 157.

⁷ Eibach a Lottes, *Kompass der Geschichtswissenschaft*, 153.

procesů.⁸ Vedle státních aktérů jsou tak důležitým činitelem také ostatní společenské struktury disponující právem a ochotou rozhodovat o věcech politického dění či ochotou účastnit se procesu fungování státu a státní moci či formování politické vůle (např. účast ve volbách). V souvislosti s faktem, že politika není jednostranný ale naopak vícedimenzionální proces, ve kterém je nutná komunikace, vyjednávání, porozumění a participace na více stranách, staly se nutně tyto procesy také předmětem zkoumání nových politických dějin. Objektem zájmů tak mohou být tisková prohlášení, prezentace politiky v médiích, informovanost veřejnosti, snaha veřejnosti o participaci na politickém dění, ale také rituály související s politikou daného státu. Důležitou součástí metody nových politických dějin jsou pak také hlediska hospodářské, sociální, kulturní, konfesní, mentální, geopolitické, strategické či antropologické.⁹

Z výše popsané metodologie vyplývá, že při psaní mé diplomové práce nebudou zkoumaným objektem pouze političtí aktéři, ale také společenské struktury. Tedy bude nutné zkoumat vedle politických aktů a jednání, také důsledky jednotlivých událostí smluv, prohlášení pro obyvatelstvo těchto oblastí. Roli nebudou hrát pouze zájmy jednotlivých politických aktérů, také zájmy hospodářských subjektů, regionálních subjektů, atd. Vedle projevů a důsledků přeshraniční spolupráce na politický život bude nutné se zaměřit také na to, jak toto ovlivňuje sociální, společenský život obyvatelstva.

Koncepce transakcionalismu – Karl W. Deutsch

Teorie transakcionalismu původně vzniká jako jedna z teorií mezinárodní politiky, které jsou definovány snahou odstranit válku jako prostředek k řešení konfliktu. Transakcionalismus však nepovažuje za spojující prvek států institucionálně zakotvenou spolupráci, ale spolupráci a integraci (příčemž v případě transakcionalismu není nutně předpokládána integrace na základě rozhodnutí o společném institucionálně právním vymezení)¹⁰ vzniklou na základě pocitu společenství (*Gemeinschaft*),¹¹ a při tom by měly být překonány tendence k nacionalismu. Taková integrace/spolupráce je založena na společných cílech obyvatelstva dvou (či více) sousedních států, které je tak spojeno pocitem sounáležitosti.

⁸ Christoph Cornelissen, *Geschichtswissenschaften: Eine Einführung* (Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 2000), 137.

⁹ Cornelissen, *Geschichtswissenschaften*, 138.

¹⁰ Andreas Grimmel a Curt Jacobeid, *Politische Theorien der Europäischen Integration: Ein Text- und Lehrbuch* (Berlin, Springer DE, 2009), 74.

¹¹ Grimmel a Jacobeid, *Politische Theorien der Europäischen Integration*, 74.

Má-li vzniknout takové společenství je potřeba minimálně dvou politických entit (států) a je potřebná vzájemná kooperace mezi elitou a občany a zároveň spolupráce mezi institucemi. Základní tezí transakcionalismu je, že vznik pocitu sounáležitosti, společné identity, důvěry a bezpečí je závislý na hustotě probíhající interakce. Přičemž čím intenzivnější a všezahrnující témata interakce jsou, tím větší jsou šance na vznik pocitu bezpečí, sounáležitosti, a tím větší šance, že mír nebude narušen. Důležitým prostředkem používaným v této teorii, je provedení empirické analýzy zkoumající fungující kanály transakcí či komunikace.¹²

¹² V případě ČR-Sasko několik grantových výzkumů zaměřených na pohraničí a přeshraniční spolupráci.

1. Normativní vymezení a instituce česko-saské spolupráce

1.1 Ústavní zakotvení pravomocí spolkových zemí

Federativní uspořádání Spolkové republiky Německo je deklarováno v jejím Základním zákoně z roku 1949, konkrétně pak v článku 20, odstavec 1, který zní: „*Spolková republika Německo je demokratický a sociální spolkový stát.*“¹³ Detailnější úprava je pak obsažena v čl. 28, odstavec 1, který stanovuje základní zásady, které je třeba na zemské úrovni ctít: „*Ústavní řád v zemích musí odpovídat zásadám republikánského, demokratického a sociálního právního státu ve smyslu tohoto základního zákona.*“¹⁴ Jak tedy vyplývá z tohoto článku, každá spolková země má svůj ústavní řád, který dále vymezuje kompetence zemských orgánů. Dále tento odstavec stanoví, že: „*V zemích, okresech a obcích musí mít lid zastupitelstvo, vzešlé ze všeobecných, přímých, svobodných, rovných a tajných voleb.*“¹⁵ Jednotlivé spolkové země mají tedy zemské sněmy, které disponují legislativní pravomocí.

Německý federalismus nejlépe odpovídá tzv. kooperativnímu federalismu, který se vyznačuje vysokou mírou spolupráce jednotlivých spolkových zemí navzájem a spolkových zemí se spolkem za účelem uskutečnění zájmů spolku. Jednotlivé spolkové země se v tomto případě spolupodílejí na zákonodárství spolku, aniž by byly přesně vymezeny jejich kompetence.¹⁶ Na vnitropolitické úrovni lze ovšem vysledovat i známky federalismu soutěžního, kdy mezi sebou jednotlivé úrovně soutěží.¹⁷ V německém případě existují dva politické stupně - spolek a spolkové země. Regionální a komunální úroveň je podřízena úrovni zemské. Spolupráce mezi hlavními dvěma úrovněmi probíhá jak horizontálně (spolupráce mezi zeměmi), tak vertikálně (spolupráce spolkových zemí a spolku).

Obecně lze říci, že tak jako tomu je u většiny moderních federací, jsou i ve Spolkové republice Německo soustředěny do rukou spolku oblasti, jež je záhodno upravovat pro celý Spolek stejným způsobem a jednotlivé spolkové země pak disponují kompetencemi v oblastech, které lze nejlépe upravit na zemské úrovni, tedy podle

¹³ Vladimír Klokočka a Eliška Wágnerová, *Ústavy států Evropské Unie* (Praha: Linde, 1997), 242.

¹⁴ Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, 245.

¹⁵ Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, 245.

¹⁶ Roland Sturm, *Föderalismus: Eine Einführung* (Baden: Nomos Verlag Ges, 2005), 23.

¹⁷ Sturm, *Föderalismus*, 29.

principu subsidiarity. Tak například zahraniční politika je článkem 32, odstavec 1 svěřena Spolku: „*Péče o vztahy k cizím státům je věcí Spolku.*“¹⁸ Nejzřetelněji se dominance federální úrovně projevuje v oblasti legislativy, neboť oblast spolkového zákonodárství je výhradně věcí federální úrovně. V oblasti exekutivy je více pravomocí přeneseno na spolkové země, neboť veřejná správa a realizace spolkových zákonů jsou výhradně záležitostmi jednotlivých spolkových zemí.¹⁹ Orgány a instituce spolkových zemí jsou tedy pověřeny exekutivními pravomocemi i v těch oblastech, které upravují spolkové zákony.

Rozdělení legislativních kompetencí mezi země a Spolek se v souladu s čl. 70 řídí základním pravidlem, že to, co není ústavou výslovně svěřeno Spolku, patří do pravomoci zemí.²⁰ Dále je legislativa rozdělena na dvě části – jednak výlučné zákonodárství Spolku a zákonodárství konkurující.²¹ Do výlučného spolkového zákonodárství spadá oblast zahraniční politiky, obrana, ochrana civilního obyvatelstva, záležitosti státní příslušnosti, přistěhovalectví atp.²² Země jsou i v oblasti konkurujícího zákonodárství omezeny dle čl. 72 v tom smyslu, že jim legislativní pravomoc náleží jen „*dokud nevyužije svého práva vydávat zákony Spolek.*“²³ Spolek tak může učinit, pokud je úprava spolkovým zákonem vyžadována v zájmu vytvoření rovnocenných životních poměrů nebo udržení právní a hospodářské celistvosti Spolku. Konkurující zákonodárství (čl. 74) se vztahuje i na obory jako je občanské právo, trestní právo, řízení před soudy, jaderná energetika, pracovní právo, podpora zemědělství, silniční a železniční doprava atd. Samozřejmě ovšem nelze zapomenout na výjimku přenesení těchto legislativních oblastí na Spolek podle čl. 72 Ústavy, tedy princip subsidiarity.

Participace jednotlivých zemí na spolkovém legislativním procesu je přesto zajištěna díky existenci Spolkové rady (Bundesrat), která bývá mylně považována za druhou komoru Spolkového sněmu. Spolková rada je samostatný ústavní orgán, který disponuje právem zákonodárné iniciativy a zastupuje tak zájmy zemí na federální úrovni.²⁴

¹⁸ Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, 244.

¹⁹ Země realizují spolkové zákony jako vlastní záležitosti, pokud Základní zákon neurčí jinak. čl. 83 odst. 1. ZZ

²⁰ Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, Čl. 70, 253.

²¹ Stav od 1. 1. 2007, kdy vstoupila v platnost reforma federalismu. Do té doby ZZ navíc rozeznával ještě tzv. rámcové zákonodárství.

²² Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, Čl. 73, 253.

²³ Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, 254.

²⁴ Sturm, *Föderalismus*, 48.

1.1.1 Rozdělení kompetencí v zahraniční politice

Jak již bylo naznačeno, základní formulace a implementace zahraniční politiky je v rukou Spolku, konkrétně pak spolkové vlády.²⁵ V její kompetenci je vyjednávat a uzavírat mezinárodní smlouvy, definovat zahraničněpolitickou orientaci státu či navazovat a udržovat kontakty s vládami jiných států. Nicméně navazování a udržování kontaktů s vládami jiných států, potažmo i uzavírání mezinárodních smluv může být i v kompetenci zemí.

Mezinárodní právo považuje za mezinárodněprávní subjekty, tedy prvky, které mohou utvářet jeho obsah, státy, což je mj. projevem jejich suverenity. Z pohledu mezinárodního práva jsou si všechny suverénní státy rovné, a to bez ohledu na jejich faktické mocenské rozdíly. Každý stát jakožto subjekt mezinárodního práva má pak výsostná práva vůči svému území a obyvatelstvu. Za suverénní stát nelze ovšem z pohledu mezinárodního práva považovat jednotlivé součásti složených států – tedy dílčí státy federací a spolkových států – tedy i Sasko. Nositelem suverenity je v těchto případech vždy federace nebo spolkový stát jako celek, tzv. centrální stát. Tento však může svým vnitrostátním ústavním aktem přiznat jistou míru autonomie dílčímu státu ve vnitřních věcech, ale může přiznat i jistou vnější způsobilost si určitý okruh témat upravit i s jinými státy. Zatímco tedy centrální stát je způsobilý na základě své mezinárodněprávní subjektivity uzavírat jakékoliv mezinárodní smlouvy, již jen protože je státem, jednotlivé dílčí státy federace musí být k uzavírání mezinárodních smluv zmocněny vnitrostátním předpisem – ústavou. Pro vymezení možnosti dílčích států federace vstupovat v mezinárodní vztahy je tedy rozhodující úprava v ústavě federace, kde bývá zpravidla přesně vymezeno, v kterých oblastech může dílčí stát vystupovat a sjednávat mezinárodní smlouvy. Nejčastěji se jedná o záležitosti místního významu (příhraniční spolupráce, celní záležitosti atp.). Zodpovědnost za plnění takovýchto mezinárodních smluv pak nese příslušný dílčí stát, nikoliv federace, která zodpovídá toliko nepřímou, za dodržování kogentních pravidel mezinárodního práva.²⁶

V případě Spolkové republiky Německo sice Základní zákon přiděluje oblast zahraniční politiky do pomyslných rukou Spolku, spolkové země však neponechává zcela bez pravomocí. Přenos zahraničněpolitických kompetencí na jednotlivé spolkové země je uskutečněn článkem 32, odst. 3 Základního zákona, který zní: „*Pokud zemím*

²⁵ Stephan G. Bierling, *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland* (München: Oldenbourg Verlag, 2005), 21.

²⁶ Čestmír Čepelka a Pavel Šturma, *Mezinárodní právo veřejné* (Praha: C. H. Beck, 2008), 88-90.

přísluší zákonodárství, mohou se souhlasem spolkové vlády uzavírat smlouvy s cizími státy.“²⁷ Na jeho základě tedy mohou spolkové země uzavírat smlouvy s jinými státy, případně jejich územně správními celky, přičemž všechny tyto smlouvy vyžadují souhlas spolkové vlády. Ve spojení s články 70 – 74 Ústavy lze tedy dovodit, že mezinárodní smlouvy uzavřené zeměmi musí tematicky spadat do oblasti zákonodárných kompetencí spolkových zemí, tedy takových kompetencí, které nejsou Ústavou výslovně svěřeny Spolku, nebo jsou kompetencemi konkurujícími a Spolek si je pro sebe nevyhradil.

Vedle zahraničních vztahů odvíjejících se od principu kooperace spolkové a zemské úrovně, jejichž typickým příkladem jsou bilaterální smlouvy o kulturní spolupráci, spolkové země stále častěji v oblasti zahraničních vztahů konkurují federální úrovni. Spolkové země tak mezinárodní politické scéně vystupují jako individuální aktéři, ať už v rámci meziregionální či přeshraniční spolupráce, v rámci hospodářské koordinace s jinými zeměmi či formou vládních návštěv v zahraničí.²⁸ Toto následně vyvolává kritickou odezvu ze strany odborné veřejnosti i spolkové úrovně, při níž je kladen důraz na větší zapojení spolkových zemí na vnitropolitické úrovni.

1.2 Svobodný stát Sasko - normativní vymezení spolupráce

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, nemůže být podle zásad mezinárodního práva spolková země kladena na roveň státu, jelikož subjektem mezinárodního práva je pouze a jenom stát (tedy celek v případě federace nikoli jeho federativní součást). Spolková země (tedy i Sasko) nedisponuje pravomocemi na úrovni samostatného státu a zejména v zahraniční politice jsou její kompetence omezené, přesto však dokáže v rámci daných mantinelů vyvíjet poměrně samostatnou zahraniční politiku.

1.1.2 Ústavní zakotvení spolupráce

Svobodný stát Sasko, který vznikl v roce 1990 z většiny na území historického Saska, si v tomto roce vytvářel také svůj ústavněprávní pořádek včetně ústavního zákona. Vzhledem k pragmatickému pojetí zahraniční politiky tehdejší saské politické reprezentace a především tehdejší vlády a jejího ministerského předsedy Kurta Biedenkopfa, která byla definována nutností a svým způsobem i nevyhnutelností

²⁷ Klokočka a Wágnerová, *Ústavy států EU*, 244.

²⁸ Sigmar Schmidt, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf, *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), 196.

spolupráce se sousedními státy,²⁹ byl do zemské ústavy včleněn článek 12. Tento článek doslovně zní: „*Země usiluje o přeshraniční regionální spolupráci, která je zaměřena na vytváření sousedských vztahů, na společný růst Evropy a na mírový vývoj světa.*”³⁰

Vedle zmíněného zakotvení přeshraniční spolupráce definuje saská ústava klasicky i základní principy organizace a fungování této spolkové země. Sasko, svobodný a demokratický stát, disponuje zemským sněmem, zemskou vládou a ústavním soudním dvorem. V kompetenci zemského sněmu je přijímat zákony v oblastech, které spolkovým zemím náleží, volba zemské vlády, kontrola vlády a správních orgánů a schvalování zemského rozpočtu.

Exekutivní složku moci pak reprezentuje zemská vláda, s ministerským předsedou ve svém čele. Ministerský předseda pak určuje hlavní linii zemské politiky a nese za ni zodpovědnost.³¹ Zastupuje spolkovou zemi navenek, k podpisu mezinárodních smluv však potřebuje souhlas vlády a zemského sněmu.³² Vedle výběru prioritních témat a priorit zahraniční orientace spolkové země, kam spadá i rozhodnutí o zřízení místního zastoupení Saska v zahraničí,³³ je ministerský předseda především koordinátorem zemské zahraniční politiky. Evropské stejně jako spolkové záležitosti, včetně zastoupení Saska na těchto úrovních, jsou taktéž v kompetenci ministerského předsedy.

Jak již bylo řečeno, ministerský předseda zahraničně-politickou agendu především koordinuje, ale blíže se jí zabývají jednotlivá zemská ministerstva. Ta následně na základě své působnosti jednotlivé záležitosti dále implementují, nebo naopak vytváří základní rámec témat, která jsou navenek reprezentovány ministerským předsedou.

1.3 Česká republika – normativní vymezení spolupráce

V České republice jsou kompetence ve vztahu k zahraničí rozděleny do třech úrovní. Na vrcholu stojí stát, který vykonává svoje pravomoci především

²⁹ Viz kapitola Přístup saské politiky.

³⁰ Das Land strebt grenzüberschreitende regionale Zusammenarbeit an, die auf den Ausbau nachbarschaftlicher Beziehungen, auf das Zusammenwachsen Europas und auf eine friedliche Entwicklung in der Welt gerichtet ist; Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, *Verfassung des Freistaates Sachsen*, Čl. 12, (Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2012), <http://www.landtag.sachsen.de/dokumente/Verfassung.pdf> (staženo 16. července 2011).

³¹ Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, *Verfassung*, Čl. 63.
Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, *Verfassung*, Čl. 65.

³³ Staatministerien des Freistaates Sachsen, *Beschluss der Sächsischen Staatsregierung über die Abgrenzung der Geschäftsbereiche der Staatsministerien*, 18. února 2008, bod 12-15, <http://www.revosax.sachsen.de/Details.do?sid=9593414230759&jtyp=norm> (staženo 13. srpna 2011).

prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí, které je zákonem č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky v platném znění (tzv. kompetenční zákon) označeno za ústřední orgán pro oblast zahraniční politiky, má vytvářet její koncepci, koordinovat zahraniční rozvojovou pomoc a vnější ekonomické vztahy a podílí se na sjednávání mezinárodních sankcí. Do působnosti ministerstva také patří zabezpečování vztahů ČR k ostatním státům, mezinárodním organizacím a integračním seskupením a koordinace dvoustranné a mnohostranné spolupráce.³⁴

Dvě nižší úrovně – krajská a obecní - se řídí sobě navzájem příbuznými zákony z roku 2000 – zákonem č. 129/2000 Sb. o krajích (tzv. Krajské zřízení) v platném znění a zákonem č. 128/2000 Sb. o obcích (tzv. Obecní zřízení) v platném znění.

Kraj může na základě §28 Krajského zřízení spolupracovat s územními samosprávnými celky jiných států a být členem jejich mezinárodních sdružení. V rámci této spolupráce mohou kraje uzavírat se svými zahraničními partnery smlouvy o vzájemné spolupráci, jejich obsahem však mohou být pouze činnosti, které patří do samostatné působnosti kraje. Samostatná působnost kraje je pak vymezena v §14-28.

Obecní zřízení vymezuje pravomoc obcí ve vztahu k zahraničí v §55, kde stanoví obdobně jako v Krajském zřízení, že obce mohou na základě smlouvy spolupracovat s obcemi jiných států a být členy mezinárodních sdružení místních orgánů. Stejně tak tomu je u svazků obcí. I když zde není explicitně zmíněno, že se tato spolupráce může týkat pouze samostatné působnosti obce, lze toto dovodit ze zařazení ustanovení do hlavy týkající se právě samostatné působnosti obce.

1.4 Smluvní zajištění spolupráce

Mezistátní spolupráce obvykle získá dříve nebo později své smluvní zakotvení. Mezinárodní smlouvy lze uzavírat buď klasicky v plné formě, nebo stále častěji i ve zjednodušené formě. První řečené bývají sjednány jménem státních orgánů zmocněných k tomu ústavou – předně hlavou státu a vládou. Smlouvy ve zjednodušené formě jsou uzavírány obvykle jinými orgány – ministrem zahraničních věcí, vedoucím diplomatické mise nebo resortním ministrem. V posledních letech je stále více používána druhá podoba smluv a to díky menšímu formalismu a především rychlosti a jednoduchosti jejich uzavírání. Jak bylo v předchozích řádcích naznačeno, lze mezinárodní smlouvy rozdělit také podle toho, kdo je sjednává, a to na prezidentské (o

³⁴ §6 zákona č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky v platném znění (tzv. kompetenční zákon).

nejzávažnějších tématech, vyžadují ratifikaci parlamentem), vládní smlouvy (uzavřené předsedou vlády, nebo zmocněným ministrem, není třeba ratifikace) a konečně resortní smlouvy (sjednávají je jednotliví ministři, nebo vedoucí orgánů státní správy o věcech patřících do jejich kompetence). Pro uzavírání resortních smluv je zpravidla nezbytné uzavřít předchozí rámcovou mezinárodní smlouvu v plné formě.³⁵ Za tuto lze považovat Smlouvu mezi ČSFR a SRN o dobrém sousedství a přátelské spolupráci a následné společné prohlášení ministerských předsedů ČR a Saska z téhož roku, které stanoví základní rámec vzájemné koexistence.

1.4.1 Vybrané bilaterální smlouvy upravující česko-saskou spolupráci

V prosinci roku 1992, v návaznosti na smlouvu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi ČSFR a SRN, bylo podepsáno společné prohlášení ministerských předsedů ČR (Klaus) a Saska (Biedenkopf), ve kterém se obě země vyslovily pro vzájemnou spolupráci. Vedle obecného příslibu vzájemné spolupráce je v něm smluvně zakotvena společná institucionální platforma pro plánování společných cílů, a to Česko-saská pracovní skupina pro přeshraniční spolupráci.

V ministerském prohlášení se oba státníci zavazují ke vzájemné podpoře a spolupráci v oblasti hospodářství a energetiky, životního prostředí, infrastruktury, vědy, kultury a vzdělávání, samosprávy i státní správy, ke spolupráci v rámci euroregionů a potom případně taktéž ke společnému hájení zájmů euroregionů na poli Evropských společenství.³⁶ Za účelem uskutečnění výše uvedeného se obě strany zavazují vytvořit speciální expertní pracovní skupiny, jejichž koordinátorem je Ministerstvo zahraničních věcí ČR a zplnomocněnec pro spolkové a evropské záležitosti Svobodného státu Sasko.³⁷

Dalším společným prohlášením pak byl „Protokol mezi Ministerstvem vnitra České republiky a Saským státním ministerstvem vnitra o spolupráci v oblasti vzdělávání a zvyšování kvalifikace policie“ z roku 1998. Taktéž v roce 1998 bylo podepsáno „*Ujednání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Státním ministerstvem kultury Svobodného státu Sasko o spolupráci při realizaci dvojnárodnostního dvojjazyčného česko-německého vzdělávacího cyklu na*

³⁵ Ondřej Potočný, *Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část* (Praha: C. H. Beck, 2006), 208.

³⁶ *Společné prohlášení o partnerských vztazích mezi Saskem a Českou republikou*, Drážďany, 5. prosince 1992, 1-2, materiál dodán Ministerstvem zahraničních věcí České republiky (15. dubna 2012).

³⁷ *Společné prohlášení*, 2.

gymnáziu Friedricha Schillera v Pirně,“ který pak byl dále upravován a rozvíjen v letech 2001, 2004 a 2008.³⁸

Po uskutečnění územně správní reformy v České republice z roku 2000, díky níž vznikly kraje, byla umožněna spolupráce i na regionální úrovni a nedlouho poté uzavřeli kraje sousedící se Saskem „Společná ujednání o spolupráci“ - roku 2002 Karlovarský kraj s Vládním prezídiem Chemnitz a Saskou státní kancelář, roku 2006 Liberecký kraj s Vládním prezídiem Drážďany a Saskou státní kancelář a konečně roku 2007 Ústecký kraj s Vládním prezídiem Chemnitz, Vládním prezídiem Drážďany a Saskou státní kancelář.³⁹

1.5 Instituce spolupráce

Institucí spolupracujících v rámci česko-saských vztahů a naplňujících tak fungování této oblasti je vskutku nepřehledné množství a jejich základní přehled poskytuje publikace *Živé sousedství, živé přátelství*. Spolupráce probíhá snad na všech myslitelných úrovních - mezi ministerstvy, úřady státní správy, obecní samosprávou, vzdělávacími institucemi atd.

Vytvořeno bylo i několik oficiálních institucí, jako třeba **Generální konzulát ČR**, jehož úkolem je hájit politické, obchodně-ekonomické a kulturní zájmy ČR v Sasku.⁴⁰ **České centrum**, fungující bohužel jen v letech 2007-2010, spojovalo svými aktivitami výtvarné umění, film, divadlo, literaturu a vzdělávání, podporovalo děti a dospělé při výuce českého jazyka, poskytovalo turistické informace a pomáhalo navazovat obchodní vztahy. Tím vytvořilo základnu pro komunikaci, sousedské porozumění a úspěšnou spolupráci.⁴¹ Podílelo se na organizaci festivalu „Dny česko-německé kultury“ v Drážďanech.⁴² Sasko otevřelo své oficiální zastoupení - Saský dům v Praze až v roce 2012.

1.5.1 Česko-saská pracovní skupina pro přeshraniční spolupráci

Česko-saská pracovní skupina („Skupina“) byla zakotvena v roce 1992 na základě podpisu ministerského prohlášení mezi Českou republikou a Svobodným státem

³⁸ „Stejnopisy: Sbírký mezinárodních smluv,“ naposledy upraveno 1. prosince 2010, <http://www.mvcr.cz/clanek/stejnopisy-sbirky-mezinarodnich-smluv.aspx>.

³⁹ Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství*.

⁴⁰ *Rozhovory s odbornými pracovníky na Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu životního prostředí České republiky* (Praha: MZV ČR, MŽP ČR, 11. dubna 2012).

⁴¹ České centrum bylo zavřeno z nedostatku financí; Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství*.

⁴² Viz kapitola Vzdělávání a kulturní spolupráce

Sasko. Účelem a funkcí této skupiny je snazší koordinace společných cílů plynoucích z potřeby normalizace vzájemných vztahů.

Ačkoliv se Skupina sešla poprvé již v červnu 1993, nebylo ani zdaleka jasné, jak budou jí koordinované cíle dále implementovány. Zejména v České republice bylo nutno transformovat instituce a jejich pravomoci, stejně jako vytvořit instituce nové. Neexistence paralelních struktur, respektive nemožnost nalézt odpovídajícího partnera s pravomocí o dané věci jednat se v některých momentech vzájemné spolupráce jevila jako dosti podstatný problém (blíže níže).⁴³

Od prvního setkání se Skupina schází pravidelně jednou ročně. Pracovní skupina má vždy dva předsedy – jednoho českého a jednoho saského. O fungování Skupiny se významně zasloužil pan Roger Mackeldey, jenž byl saským předsedou Skupiny po deset let a za tuto svou práci byl oceněn pamětní medailí Jana Masaryka za zvláštní přínos pro přeshraniční spolupráci.⁴⁴ Na setkáních Skupiny se scházejí pověřeni zástupci jednotlivých ministerstev a v tomto plénu jsou diskutovány dosažené závěry a úspěchy či podniknuté kroky v uplynulém roce a následně jsou odsouhlaseny předpřipravené cíle na další rok, případně roky příští. Implementace těchto kroků pak náleží dle působnosti do kompetence ministerstev jednotlivých zemí, která své cíle koordinují prostřednictvím oborových expertních pracovních skupin Česko-saské pracovní skupiny.⁴⁵ Takto funguje např. skupina zabývající se životním prostředím, dopravou, kulturou, atd. Tyto skupiny se mohou dále dělit na podskupiny dle dalších záměrů v dané oblasti spolupráce (ochrana Labe, atp.)⁴⁶

Během prvního zasedání Česko-saské pracovní skupiny byl sestaven plán dlouhodobých cílů, který se v průběhu času a také díky jeho postupnému naplňování rozrůstal o nové záměry. Vzhledem k účelům Skupiny se samozřejmě tyto cíle odvíjely od faktoru společné hranice a byly (a jsou) pragmaticky voleny dle naléhavosti. Nejprve tak byla řešena problematika stavu životního prostředí v Krušnohoří. Díky fungování Skupiny docházelo nejen k postupnému zpracování problematických okruhů vzájemných vztahů, ale také k vytváření sítě mezilidských vztahů,⁴⁷ a to jak v rámci

⁴³ *Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře (Drážďany: Zemská státní kancelář, 17. dubna 2012); Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV a MŽP ČR.*

⁴⁴ *Protokol z 18. zasedání Česko-Saské pracovní skupiny pro přeshraniční spolupráci ve dnech 8.- 9. června 2010 v Krásné Lípě, materiál dodán Ministerstvem zahraničních věcí České republiky (15. dubna 2012).*

⁴⁵ *Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV a MŽP ČR.*

⁴⁶ *Rozhovory s odbornými pracovníky na MŽP ČR.*

⁴⁷ *Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV a MŽP ČR.*

Skupiny samotné či mezi pozvanými hosty (starostové, hejtmani, radní),⁴⁸ tak prostřednictvím projektů, které díky Skupině vznikají. V důsledku takto vzniklé sítě je pak vytvářen prostor pro další spolupráci, která již probíhá bez angažmá Skupiny.

Významné příklady práce Česko-saské pracovní skupiny

Jedním z podstatných úspěchů Skupiny je uzavření Rámcové česko-německé smlouvy o spolupráci záchranných složek v příhraničí z ledna 2013.⁴⁹ Smlouva je koncipována jako rámcová, aby mohla být jednotlivá pravidla konkretizována kraji a jejich německými partnery – ministerstvy vnitra Saska a Bavorska.

Dalším příkladem, který navíc ilustruje propojenost faktorů politické akce a spolupráce vzniklé zezdola, je iniciativa dostavby, resp. obnovení železničního spojení Dolní Poustevna - Sebnitz. Starosta Dolní Poustevny Ing. Miroslav Jemelka byl pozván /spolu s dalšími cca. 15 starosty blízkých měst a obcí/ na 18. zasedání Skupiny v Krásné Lípě, kde osobně u příslušných zástupců Ministerstva dopravy a Ministerstva pro místní rozvoj a předsedů Skupiny intervenoval za dořešení dopravní situace v obci, kde neexistence železničního spojení se sousedním Sebnitz vede ke zbytečným objížďkám přes české území a nelze tak např. využít blízké dobře vybavené nemocnice s porodnicí v Sebnitz a je nutno zajíždět desítky kilometrů do Děčína. Intervence a podpůrné dopisy předsedů Skupiny na ministerstvo dopravy Saska a ČR se setkaly s odezvou, ministerstva vyvinula společný tlak na Spolkové ministerstvo dopravy, a to zahrnuje obnovení železničního spojení v daném úseku do plánů na nejbližší období.⁵⁰

1.5.2 Euroregiony

Obecné základy spolupráce v platformě euroregionů vycházejí ze smluvních úprav těchto vztahů ze strany Evropských společenství, resp. Evropské unie. Z nichž nejvýznamnější pak byly tzv. Madridská konvence, neboli Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územně správními celky z roku 1980, která položila základy k dalšímu vývoji této formy kooperace mezi regionálními a subregionálními

⁴⁸ *Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV ČR.*

⁴⁹ Rámcová smlouva mezi ČR a SRN o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby (ZZS). Vzhledem k náležitosti kompetencí, byla jednání po celou dobu vedená mezi MZ ČR a Spolkovým ministerstvem zdravotnictví za účasti zemských ministerstev Saska a Bavorska a byla koncipována jako rámcová, tedy vymezující základní právní rámec pro přeshraniční spolupráci v oblasti ZZS. *Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV ČR.*

⁵⁰ Iniciativa pana starosty Jemelky, nespadá do předem vymezeného období, přesto je zde zahrnuta, neboť dobře ilustruje propojení politické akce a automaticky vznikající přeshraniční spolupráce.

celky jednotlivých sousedních zemí, a Evropská charta samosprávy komun z roku 1985. Tato byla prvním evropským smluvním instrumentem, který přiznával nižším územně správním celkům jisté postavení na vnitrostátní úrovni a právo na samosprávu. Zároveň jim charta přiznává možnost spolupráce s územně správnými celky jiných signatářských států. Samozřejmě tyto pravomoci lze vykonávat pouze v souvislosti s platným právem dané země. Na česko-saské hranici se nacházejí 4 euroregiony, a to jsou Euroregion Elbe/Labe, Euroregion Neisse/Nisa/Nysa, Euroregion Krušnohoří/Erzgebirge a Euroregion Egrensis, které fungují dle výše zmíněného principu. Před náhledem na jednotlivosti stojí za zmínku způsob financování projektů probíhajících v rámci tohoto druhu spolupráce. Financování probíhá hlavně ze strany EU prostřednictvím podpůrných programů a fondů. Vedle fondů EU a z nich plynoucích prostředků, zajišťuje saská strana podporu projektům, které unijní podporu nezískaly či by získat nemohly.⁵¹ Ve financování projektů a cílů přeshraniční spolupráce figurují také Česká republika a Spolková republika Německo, jejich nejvýznamnější projekty jsou Česko-německý fond budoucnosti a Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže.

Euroregion ELBE/LABE

Pro vznik Euroregionu ELBE/LABE stejně jako pro zbylé tři euroregiony byl výchozím bodem podpis česko-německé Smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, kterým jak již bylo řečeno, byly znovunavázány vztahy mezi těmito zeměmi. Euroregion ELBE/LABE byl pak založen v červnu 1992 rámcovou dohodou mezi SRN/Saskem a ČR. Tato dohoda vymezuje partnery kooperace (na německé straně Kommunalgemeinschaft Euroregion Oberes Elbtal/Osterzgebirge, na české straně dobrovolný svazek obcí Euroregionu Labe),⁵² orgány euroregionu, cíle spolupráce a hovoří také o nové etapě spolupráce po vstupu ČR do EU. Základní cíle a tedy oblasti spolupráce vymezené dohodou jsou otázky regionálního rozvoje, životního prostředí a životních podmínek oblasti, hospodářství, infrastruktury, požární prevence a havárií, cestovního ruchu a sportu, kulturní výměna a péče o společné dědictví, humanitní a sociální oblasti, školství a otázky zlepšení možností setkávání obyvatel.⁵³

⁵¹ Euroregion ELBE/LABE, „Regionální činnost,“ <http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/dotacni-programy/regionalni-cinnost> (prohlíženo 7. srpna 2011).

⁵² Členy saské strany jsou dva okresy – Saské Švýcarsko a Weisseritzkreis a také město se statutem okresu – Drážďany. Česká strana zahrnuje města a obce čtyř okresů – Ústí nad Labem, Děčín, Telice, Litoměřice.

⁵³ Euroregion ELBE/LABE, „Rámcová dohoda Euroregionu ELBE/LABE,“ 1-2, <http://www.euroregion-elbe-labe.eu/files/dokumente/rahmenvereinbarung.pdf> (staženo 7. srpna 2011).

V rámci spolupráce Euroregionu ELBE/LABE bylo od roku 1992 realizováno více jak 1000 projektů v celkové hodnotě více jak 170 milionů €, z toho podpora Evropské unie činila 90 milionů €. ⁵⁴ ČR a Sasko se vzájemně podílely na restrukturalizaci hospodářství, zároveň byly vytvořeny základny pro podporu a rozvoj podniků, a to jak ve formě informačních agentur, tak v podobě zájmových svazů podnikatelů z jednotlivých odvětví. V oblasti ochrany životního prostředí byly uskutečněny projekty zlepšující kvalitu vody v Labi a také projekty orientované na kvalitu ovzduší. Důležitými projekty jsou samozřejmě také projekty týkající se infrastruktury. Česká i saská strana pak samozřejmě měly největší zájem na dokončení dálnice A17/B8, zajišťující propojení Prahy a Drážďan. Stejně významné kroky pak byly podniknuty ve snaze o kvalitní spojení v železniční a autobusové dopravě a ve snaze zpřístupnit jednotlivé hůře dostupné a oblasti. V oblasti kultury nebylo třeba překonávat velkých překážek, neboť bylo možno navázat na trvalou spolupráci česko-německé a projekty jako například „Festival uprostřed Evropy“. Nadace Brücke/Most-Stiftung společně s Českým centrem v Drážďanech a Úřadem pro kulturu saského hlavního města Drážďany realizovaly přeshraniční kulturní projekt „Dny české a německé kultury v Drážďanech/Ústí nad Labem a Euroregionu ELBE/LABE“, trvající dva týdny a nabízející rozsáhlý program ze všech oblastí kultury. Podpora nejruznějších kulturních projektů má za cíl zlepšit vzájemné vnímání sousedních oblastí a posílit pocit vzájemné sounáležitosti. S tím souvisí také poslední důležitá oblast spolupráce, kterou je oblast vzdělávání. V rámci Euroregionu byly zahájeny a jsou rozvíjeny projekty školního vzdělání, stejně jako profesního vzdělání či rekvalifikačních kurzů – příkladem může být právě bilingvní vzdělávání na Gymnáziu Friedricha Schillera v Pirně.

Euroregion Neisse/Nisa/Nysa

Na počátku založení tohoto euroregionu stála konference v Žitavě v roce 1991 konaná pod záštitou tehdejších prezidentů Havla, Wałęsy a Weizsäckera. Výstupem z této konference bylo společné memorandum, v němž se ČR, SRN i Polsko zavázaly ke

⁵⁴ Euroregion ELBE/LABE, „Projekty,” <http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/projekty> (prohlíženo 7. srpna 2011).

spolupráci. Euroregion pak byl založen v prosinci téhož roku a spolupráce pak byla definitivně upravena až rámcovou dohodou z roku 2010.⁵⁵

V rámcové dohodě je opět definováno postavení euroregionu, jeho členové (z české strany je zde Liberecký kraj a Šluknovský výběžek, z německé jihovýchodní část Svobodného státu Sasko a z polské jihozápadní část Vojvodství Dolnoslezského) a základní cíle. Dle rámcové dohody jsou jako prioritní definovány tyto cíle: zlepšení výměny informací, přeshraniční komunikace, rozvoj euroregionálního prostoru, který probíhá v rámci „Společného plánovacího prostoru Euroregionu Nisa“ a zároveň vytvoření „Společného, integrovaného prázdninového a turistického regionu.“

Takto definované cíle pak mají svůj odraz ve formě reálných projektů. Zcela jistě převažují projekty zaměřené na lidský faktor, tedy projekty podporující turismus, kulturní akce a projekty týkající se vzájemného sblížení či znovusblížení těchto tří zemí. A samozřejmě nejrůznější projekty týkající se vzdělávání. Z programů na podporu vzdělávání stojí jistě za zmínku školský internetový portál spojující vzdělávací zařízení daných tří zemí. Tento portál slouží jako platforma pro vytváření kontaktů mezi školkami a školami, databáze zařízení již spolupracujících, jsou zde uvedeny společné akce a na závěr kontakty na podpůrné programy a fondy, z nichž mohou školy čerpat.

Euroregion Krušnohoří

Euroregion Krušnohoří/Erzgebirge vznikl v roce 1993 podpisem smlouvy o vzájemné spolupráci a pomoci mezi regionem Krušnohoří (okresy Most, Chomutov, Louny, Teplice a Litoměřice) a okresy Erzgebirge a Mittelsachsen.

Základními cíli spolupráce tohoto euroregionu (dle posledních stanov z roku 2011)⁵⁶ jsou zejména otázky ekologické obnovy krušnohorské oblasti a zlepšení tamních životních a přírodních podmínek, dále územní a regionální plánování, budování infrastruktury a s tím související rozvoj mezinárodní dopravy, stejně jako rozvoj hospodářství. S těmito zásadními otázkami jde ale také ruku v ruce spolupráce v oblasti kultury, vzdělávání, v oblastech humanitární pomoci a pomoci při katastrofách, stejně jako spolupráce v oblasti policejní a požární ochrany a naposled ve zdravotnictví a sociálních oblastech.

⁵⁵ Euroregion Nisse/Nisa/Nysa, „Rámcová dohoda,“ http://www.nisse-nisa-nysa.org/fileadmin/pictures/intern/Rat/RV_15.05.2010_Sychrov_mit_Unterschrift.pdf (staženo 15. srpna 2011).

⁵⁶ Euroregion Krušnohoří, „Stanovy regionálního zájmového sdružení ‚Euroregion Krušnohoří‘,“ <http://www.euroreg.cz/?content=page&id=1> (prohlíženo 15. srpna 2011).

Konkrétních projektů je celá řada: kulturní programy, týkající se spolupráce hradů a zámků euroregionu, série kulturních akcí pořádaných pro děti a mládež pod patronací ústeckého Domu dětí a mládeže, saského dětského sdružení (Kindervereinigung Sachsen) a nadací Brücke, v rámci programu „Aufwachsen-Zusammenwachsen“. Společné akce, ať ve formě výstav, představení, sportovních utkání, prázdninových projektů, které mají přispět k odbourání předsudků, ke vzájemnému sblížení a upevnění vztahů mezi dětmi a mládeží, a také jejich rodiči.

Euroregio Egrensis

Členskou základnu posledního z euroregionů s českou i saskou účastí tvoří navíc okresy spolkových zemí Bavorska a Durynska. Tento euroregion vznikl v roce 1993 a za svůj primární cíl považuje přátelské a partnerské vztahy mezi všemi svými členy.

Hlavními oblastmi spolupráce jsou zejména záležitosti cestovního ruchu, lázeňství a turismu, hospodářství, dopravy a trhu práce, životního prostředí a zemědělství, vzdělávání, kultury a sportu a případně další oblasti.⁵⁷

V rámci snahy o rozvoj cestovního ruchu se členové společně účastní veletrhů (Mnichov, Brno). Co se vzdělávání ale také budování vzájemných vztahů týče, realizuje tento euroregion projekt pro žáky středních škol, tzv. Bavorsko-český výměnný školní rok, který nyní probíhá pouze mezi výše zmíněnými zeměmi, dříve se ho však účastnily i Sasko a Durynsko. Pro děti všech čtyř zemí však existují možnosti společného vzdělávání - na obou stranách je podporována výuka jazyků, a z důvodu podpory vztahů jsou pořádány letní tábory.

Prostřednictvím stručného zmínění fungování jednotlivých euroregionů, oblastí spolupráce a naznačením některých projektů bylo poukázáno na to, že vztahy mezi českou a saskou stranou probíhající v této úrovni nejsou o nic méně důležité, než kooperace na úrovni státní a institucionální, ani než kooperace hospodářská přinášející státu značné finanční prostředky. Spolupráce sousedících regionů, subnacionálních celků či měst nebo škol možná není tak viditelná jako spolupráce ministerských předsedů či ministrů, na druhou stranu přispívá velkou měrou k rozvoji daných oblastí. Jejím prostřednictvím jsou zachyceny a řešeny pro daný region stěžejní otázky, což by bez této platformy nebylo proveditelné. Důležitý je také fakt, že díky možnostem nabízeným v rámci přeshraniční spolupráce, je vyvíjena aktivita také „ze zdola“. Tedy

⁵⁷ Eurogio Egrensis, „Stanovy Regionálního sdružení obcí a měst Euregio Egrensis,“ <http://www.euregio-egrensis.cz/> (prohlíženo 7. srpna 2011).

samotní obyvatelé daných oblastí se angažují v projektech vedoucích k jim viditelným výsledkům. Z jejich strany je tak nejen pozorovatelná aktivní účast, ale také si sami vytvářejí kontakty vedoucí k další spolupráci, např. propojení portfolia malých a středních firem. Samozřejmě nelze také opomenout, že díky této formě spolupráce dochází k navazování a upevňování vztahů mezi sousedními oblastmi a jejich obyvateli, a tím také k prolínání daných kultur, jazyků, zvyků.

2. Česko-saské vztahy

2.1 Historie česko-saské spolupráce do roku 1989

Tento krátký exkurz do historie vzájemných vztahů ukazuje, že česko-saská spolupráce není umělým konstruktem vytvořeným po roce 1989. Vzájemné vazby mezi těmito územními/státními celky existovaly mnohem dříve, než byly vytvořeny pojmy jako stát či národ v dnešním slova smyslu.

Již od 10. století dochází k politickému propojení těchto území dnešního Česka a Saska, neboť během formování státních celků (v 10. století České knížectví a Míšeňská marka) se území střídavě dostávala pod nadvládu opačné strany. Postupně docházelo nejen k personálnímu politickému propojení a šíření daného vlivu, ale také k prolnutí jazyků, zvyků a především k prolnutí obyvatelstva, což bylo ještě usnadněno tehdy početnou populací Lužických Srbů v Sasku a silnému zastoupení německy hovořícího obyvatelstva v Čechách. Vzhledem k propustnosti hranice se politická, hospodářská i kulturní spolupráce, stejně jako osobní vztahy se nesly v prostém duchu vzájemné potřeby. Významným momentem v těchto částečně společných dějinách pak bylo zejména založení Karlovy Univerzity a spíše pak odchod jejích studentů a mistrů v roce 1409 do Lipska, kde založili novou univerzitu.⁵⁸ V průběhu staletí docházelo k volnému prolínání kultury, vzdělání, stejně jako v literatuře, architektuře, později hudbě a divadle.

V hospodářské oblasti nabývala na důležitosti především dvě odvětví - hornictví a textilní výroba – díky nimž se v pohraničí vytvořil jakýsi celek bez jakýchkoliv překážek či hranic v novodobém pojetí.⁵⁹ V 19. století patřilo česko-sasko-slezské pohraničí k nejbohatším regionům v Evropě. V důsledku řady neblahých událostí ve 20. století (první světová válka, světová hospodářská krize, druhá světová válka a s ní související přesuny obyvatelstva a socialistické režimy) došlo k podstatné přeměně regionu, jeho rozdělení a výraznému zchudnutí. Bratrské vztahy nastolené po druhé světové válce mezi tehdejší NDR a Československem povětšinou fungovaly na úrovni státní, stranické, institucionální, tedy obecně na vyšších úrovních, aniž by se výrazněji

⁵⁸ Miloš Řezník, *Sasko: Stručná historie států* (Praha: Libri, 2005), 170-187.

⁵⁹ Řezník, *Sasko*, 181.

utvářely konkrétní a hlubší mezilidské vztahy nebo spolupráce mezi nižšími jednotkami. Cílem Saské zahraniční politiky je nepříznivé změny 20. století zvrátit.⁶⁰

2.2 Stručné chronologické shrnutí česko-saských vztahů po roce 1990

Po roce 1989 bylo nejprve nutné vyřešit interní záležitosti jednotlivých zemí a v souvislosti s tím na české straně pak samozřejmě vyvstala otázka, jakým způsobem přistupovat k Spolkové republice Německo. Počátkem spolupráce česko-saské pak byla smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi SRN a ČSFR, kterou se oba státy vyslovily pro obnovu někdejších přátelských vztahů a spolupráce a pro pokračování tímto směrem do budoucna. Tuto smlouvu pak následovalo společné prohlášení ministerských předsedů Svobodného státu Sasko a České republiky, v němž se obě strany zavazují k vzájemné spolupráci prakticky ve všech důležitých oblastech.

Za Kurta Biedenkopfa byly položeny základy spolupráce a vytvořen rámec, který byl v budoucnu naplňován dílčími kroky a společnými projekty. Byla započata spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí (Krušnohoří, Labe, Česko-saské Švýcarsko), byly zahájeny projekty v oblasti kulturní a vzdělání (Gymnázium Pirna, Vysokoškolský institut v Žitavě, Dny české a německé kultury), bylo vyvíjeno cílené úsilí v oblasti bezpečnosti na hranicích. Bylo také zřízeno konzulární zastoupení České republiky v Drážďanech.

Česká politická reprezentace však byla v 90. letech 20. století orientována spíše na Spolek. Důvodem samozřejmě byla nutnost nejprve upravit zásadní, obecné záležitosti (tedy spadající do kompetence spolku) figurující v definici vzájemných sousedských vztahů. Na smlouvu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci navazovala v 90. letech celá řada smluv, ujednání a společných prohlášení mezi Českou republikou a spolkem (např. o úpravě hranic, o spolupráci v oblasti životního prostředí, v 1997 pak také smlouva o vzájemných vztazích ČR-SRN a jejich budoucím vývoji). Vedle této skutečnosti však jistou roli hrála nejistota pražské politické reprezentace, která jednoduše nevěděla, jakým způsobem přistupovat k jednotlivým spolkovým zemím, také kvůli neexistenci podobných správních subjektů na území ČR. Avšak ani

⁶⁰ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky* (Praha: 12. března 2012).

s reorganizací územního uspořádání ČR se v přístupu české politické reprezentace k sousednímu Sasku příliš nezměnilo.⁶¹

Přímá linie intenzivní politické spolupráce byla navázána až za vlády v čele s Georgem Milbradt. V tomto období již byla prakticky vyřešena otázka Benešových dekretů, která za Milbradtova předchůdce Biedenkopfa na saské straně několikrát způsobila rozladění.⁶² Dalším důležitým momentem pro upevnění vztahů mezi ČR a Saskem pak byly nešťastné záplavy roku 2002. Jelikož se tehdy v Sasku podařilo vybrat velký finanční obnos ze soukromých zdrojů, poslal ministerský předseda Milbradt na pomoc postižené ČR sumu 5 milionů Eur. Toto zajistilo Sasku pozitivní vnímání stran české politické reprezentace.⁶³

Vzhledem ke kontinuální podpoře přístupu ČR do Evropské unie začalo docházet k postupnému sbližování.⁶⁴ Po vstupu České republiky do Evropské Unie a Schengenu pak nastala nová kapitola v česko-saských vztazích, která se vyznačuje značnou intenzitou vzájemných vztahů.

1990 - Sasko vzniklo jako spolková země SRN, utváří se ústavní řád a zemské instituce. Ve volbách vítězí CDU, ministerským předsedou se stal Kurt Biedenkopf.

1991 - Dohoda mezi MŽP ČR a Státním ministerstvem životního prostředí a rozvoje území Svobodného státu Sasko o spolupráci v záležitostech ochrany přírody příhraničního území obou zemí

1992 - SRN a ČSFR uzavřely Smlouvu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, na kterou navázalo podepsání Česko-saského ministerského prohlášení, na jehož základě vznikla Česko-saská pracovní skupina pro přeshraniční spolupráci.

1993 - Vznikla Česká republika, což vnáší do vzájemného vztahu asymetrii (Sasko jako součást federace, Česko jako suverénní stát) a rozdíly v modelu státních správ, což stěžuje hledání partnera pro spolupráci. Poprvé se schází Česko-saská pracovní skupina a byl vytyčen plán dlouhodobé spolupráce.

1998 - Podepsán protokol o spolupráci v oblasti výcviku a dalšího vzdělávání policie ministry vnitra a Smlouva o zařízení dvojnárodnostního/dvojjazyčného vzdělávacího cyklu na Gymnáziu v Pirně.

⁶¹ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky* (Praha: 12. března 2012). *Rozhovor s bývalým českým generálním konzulem v Sasku*. (Praha: 7. ledna 2013)

⁶² Viz kapitola Historické vyrovnání, konkrétní příklad Benešovy dekrety.

⁶³ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky* (Praha: 12. března 2012).

⁶⁴ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky* (Praha: 12. března 2012).

1999 - Zasedá 1. Česko-saské hospodářské fórum v Praze.

2001 - Vzniká Sedmibodový plán o spolupráci ministerstev vnitra ČR a Saska.

2002 - Rok diskuze o Benešových dekretch; Na post ministerského předsedy v Sasku nastupuje Georg Milbradt; Povodně na Labi postihující obě země.

2004 - Vstup ČR a Polska do Evropské unie.

2007 - Vstup ČR a Polska do tzv. Schengenského prostoru, čímž jsou reálně odstraněny další překážky v cestování.

2008 - Na post ministerského předsedy nastupuje Stanislaw Tillich.

2.3 Kontinuální přístup saské politiky vůči ČR

Přístup saské politické reprezentace po roce 1989, resp. 1990 vůči České republice byl kontinuální a bez významných změn v jeho směřování. Velmi podstatným faktorem této kontinuity byla trvalá převaha strany CDU v zemských volbách, když se tato udržela u moci od 1990 až do 2013. **Kurt Biedenkopf**, první ministerský předseda Svobodného státu Sasku, se funkce ujal s vizí a vědomím důležitosti a nutnosti spolupráci se sousedními státy Saska. „*Kurt Biedenkopf neměl jen vizi, ale měl jasný politický cíl, oživit kdysi prosperující středoevropský ekonomický a kulturní prostor skládající se ze Saska, Čech a Slezska.*“⁶⁵ S touto vizí byly vytvářeny normativní a administrativní základy pro budoucí spolupráci. Na K. Biedenkopfa ve funkci ministerského předsedy navázal **Georg Milbradt**, který v takovéto politice kontinuálně pokračoval a obratně prohluboval česko-saskou spolupráci. Jeho hlavním cílem bylo odstranit ze vzájemných vztahů jakékoliv překážky - fyzické, mentální, jazykové a kulturní. „*Být regionem v srdci Evropy, znamená být nejen jednotným a silným regionem bez hranic a cel, znamená to také odstranění hranic a překážek mezi lidmi, ve vnímání lidí (problémy historické) a v jejich komunikaci...*“⁶⁶

Během působení G. Milbradta ve funkci ministerského předsedy byla díky jeho dobrým vztahům s českou politickou reprezentací (zejména s Václavem Klausem) vytvořena přímá linie politických styků a Česká republika se stala důležitým hospodářským partnerem Saska. Během jeho vládního období vstoupila Česká republika do Evropské unie a tak mohly plně finanční prostředky určené pro přeshraniční spolupráci začít čerpat obě strany, čímž se značně zjednodušila administrativa a mohlo

⁶⁵ Jeřábek, „Vnímání pohraničí a přeshraniční problematiky starosty obcí,“ 25-39; Roger Mackeldey, „Alte Bindungen wieder neu? Sachsens Beziehungen in Europa,“ v *Sachsen: Seit der Friedlichen Revolution*, ed. Konstantin Hermann (Dresden: Beucha nach Markkleeberg, 2010), 163.

⁶⁶ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.* (Praha: 12. března 2012).

započít větší množství projektů. Na G. Milbradta pak navázal současný ministerský předseda **Stanislaw Tillich**,⁶⁷ který taktéž udržuje kontinuální přístup k České republice a udržuje směr K. Biedenkopfa a G. Milbradta. Během jeho působení došlo v létě 2012 k otevření oficiálního zastoupení Svobodného státu Sasko - tzv. Saského domu - v ČR.

2.4 Politika CDU

Výše popsaná kontinuita vůči České republice pak byla také umožněna díky neměnnému přístupu dlouhodobě nejsilnější politické strany v Sasku, stranou CDU (CDU - Saská unie), která viděla vztah k České republice jako svou prioritu už od svého volebního programu z roku 1993. CDU, která byla roku 1990 zvolena ve volbách do zemského sněmu převahou jasně většiny 53,8% hlasů, dokázala svůj volební úspěch zopakovat ziskem absolutní většiny hlasů také ve volbách roku 1994 a 1999. Částečná změna přišla až s volbami v roce 2004, kdy CDU získala „pouhých“ (41,1%) a v následujícím období vládla v koalici s SPD.⁶⁸ Politika CDU byla úzce provázaná s osobnostmi ministerských předsedů Kurta Biedenkopfa a Georga Milbradta.

Ve stranických programech CDU vydávaných v letech 1993, 1996, 1999 a 2004 představila strana své postoje týkající se záležitostí vnitropolitických i zahraničněpolitických. Vztahy se zeměmi střední a východní Evropy a především vztah k České republice a Polsku byl četně zmiňován vždy v souvislosti s jednotlivými okruhy spolupráce od prvního programu a i v každém následujícím. Společným tématem byla nutná podpora těchto států.

Již z prvního programu CDU z roku 1993 „Jak by mělo vypadat Sasko v roce 2000? Základy a program Saské Unie“⁶⁹ je poměrně zřejmá názorová orientace týkající se spolupráce s Českou republikou. V tomto programu je ovšem patrné i hledisko ekonomického přínosu podpory České republiky v její snaze o vstup do EU pro Svobodný stát Sasko, který bude mít z vnitropolitického hlediska stabilizační charakter. *„Značný rozdíl mezi životním standardem s otevřenými hranicemi by vyvolal pohyby obyvatelstva, které nelze odhadnout. Saská Unie se proto zasazuje o to, aby Evropské společenství přijalo zodpovědnost za tento vývoj a vyloučilo tyto problémy. K tomu je potřeba úzká politická spolupráce mezi ES, ČR, Polskem, Slovenskem, Maďarskem a*

⁶⁷ Tillich zde zmíněn jen pro doložení kontinuity, práce je vymezena rokem 2008, kdy dochází k výměně ministerských předsedů ve funkci.

⁶⁸ Statistisches Landesamt des Freistaates Sachsen, „Vorangegangene Wahlen,“ http://www.statistik.sachsen.de/wahlen/allg/Seite_2.htm (staženo 14. února 2013).

Pobaltím.”⁷⁰ Ohledně evropského směřování ČR a Polska se CDU chtěla zasazovat o posílenou spolupráci v rámci EU. „*Saská Unie se zasazuje o Evropskou unii národů a národních skupin, států a regionů.*“⁷¹ Posílení regionů a následně euroregionů v kombinaci se vstupem ČR a Polska do EU povede k tomu, že „*Sasko jako hraniční země získá na významu. Proto se Saská unie zasazuje o posílenou hospodářskou a bezpečnostně politickou spolupráci se sousedními státy.*”⁷²

U nastoleného směru zůstala CDU i ve všech následujících programech. V programu z roku 1996 se CDU v souvislosti s mezinárodním tlakem na ekonomiku výrazněji zaměřila na hospodářskou spolupráci se státy střední a východní Evropy, kde chtěla podporovat saské investice prostřednictvím přítomnosti saských bank vlastněných státem a usilovat o posílení vzájemné obchodní výměny. Celá věc byla v zásadě chápána jako rozvoj saských hospodářských zájmů prostřednictvím podpory rozvoje zemí střední a východní Evropy. Opětovně byla zmíněna rozdílná životní úroveň a bylo zdůrazněno, že v případě neřešení této nerovnováhy lze očekávat „*napětí, poškození dobrých sousedských vztahů a nekontrolovatelnou migraci.*”⁷³ Názornou a nijak nelichotivou ilustrací tohoto nerovnovážného stavu se staly nápisy v německých obchodech: „*Češi, nekradte!*“ V oblasti kulturně vzdělávací pak Saská unie navrhovala, aby si každá saská škola našla partnerskou školu v ČR nebo Polsku a také aby si obce našly partnerskou obec.

Politický program z roku 1999 pod názvem „*Pracovní program 2004: Saské Unie pro zemské volby 1999*” hodnotí dosavadní hospodářskou spolupráci s ČR pozitivně a poznamenává, že by se podobně dobrá kooperace měla rozvíjet i v jiných oborech. Zároveň se začínají projevovat první negativní dopady rozdílných životních úrovní, v reakci na něž žádá CDU vytvoření podmínek pro spolupráci celních, policejních a soudních orgánů SRN s podobnými orgány v sousedních zemích, aby se dalo lépe předcházet rostoucí kriminalitě. V oblasti kultury byla pak navržena podpora festivalu „*Festival Mitte Europa – Bayern – Čechy – Sachsen*”. Tento program obsahuje i explicitní zmínku o nutnosti dokončení dálničního spojení s Prahou.

⁶⁹ CDU, *Wie soll Sachsen im Jahr 2000 aussehen?: Grundsätze und Program der Sächsischen Union*, 9. října 1993 (Dresden: CDU, 1993), 1-68.

⁷⁰ CDU, *Wie soll Sachsen im Jahr 2000 aussehen?* 1-68.

⁷¹ CDU, *Wie soll Sachsen im Jahr 2000 aussehen?* 1-68.

⁷² CDU, *Wie soll Sachsen im Jahr 2000 aussehen?* 1-68.

⁷³ CDU, *Zukunftsprogramm der Sächsischen Union* (Dresden, CDU, 1996).

Volební program z roku 2004 „Společně pro Sasko! Pro občanům blízkou a do budoucna orientovanou politiku CDU“⁷⁴ reaguje na novou situaci, kdy jsou obě sousední země již přijaty do EU a Sasko již není východní výspou EU. „*Máme jedinečnou šanci chopit se naší někdejší historické, hospodářské a kulturní ‚přemostovací‘ funkce. Sasko potřebuje solidaritu spolku a zemí při výstavbě Východu.*“⁷⁵

Základní zahraničněpolitickou orientaci Saska lze těmito politickými programy dobře ilustrovat vzhledem k mocenskému postavení CDU – Saské unie. Rovněž je patrná neměnnost základního směru, který je jen konkretizován dle aktuálních potřeb země.

2.5 Kurt Biedenkopf

*„Kurt Biedenkopf měl nejen vizi, ale měl jasný politický cíl, oživit kdysi prosperující středoevropský ekonomický a kulturní prostor skládající se ze Saska, Čech a Slezska.“*⁷⁶

Rok 1989 přinesl významnou změnu geopolitické situace, a to zánik Východního bloku. Pád socialismu v bývalých satelitech SSSR a postupná transformace k režimu demokratickému s sebou vedle všech ostatních změn přináší také nutnost přeformulovat zahraniční politiku těchto zemí, jejíž priority dříve určoval právě SSSR. Toto se projevilo také v případě česko-saských vztahů, které již nadále neměly být definovány centralistickou politikou. Proto bylo nutno nejprve vytvořit normativní a institucionální základy budoucí spolupráce, odstranit její překážky a následně důkladně podporovat vznik a vývoj fungující struktury česko-saských vztahů.

Od roku 1990 se v důsledku vzniku Svobodného státu Sasko jako spolkové země stává zásadní politickou prioritou vytvoření normativního a institucionálního rámce fungujícího politického systému jako takového, tedy příprava ústavy a právního pořádku, volebního systému, vytvoření institucí, transformace hospodářství odpovídající podmínkám světové makroekonomické situace, formulace priorit zahraniční politiky, atd. Přičemž Kurt Biedenkopf sám za nejdůležitější aspekty při obnově Svobodného

⁷⁴ V tomto programu je často zmiňována podpora přímo G. Milbradtovi.

⁷⁵ CDU, *Gemeinsam für Sachsen – Wahlprogramm der Sächsischen Union* (Dresden: CDU, 2004), 5-6.

⁷⁶ Mackeldey, „Sachsens Beziehungen in Europa,“ 163.

státu Sasko považoval vytvoření ústavy, položení základů právního státu a vytvoření fungujících složek policie.⁷⁷

Zároveň se však vláda Svobodného státu Sasko vedle vytváření nové normativní a institucionální základny státu v prvních letech soustředí zejména na ekonomickou a hospodářskou transformaci státu. „*Musí být provedena hluboká přestavba z plánované ekonomiky na sociální a ekologickou tržní ekonomiku za podmínek světových trhů.*“⁷⁸ Sasko se stejně jako ostatní země střední a východní Evropy procházející transformací potýkalo s velkými problémy: „*Hospodářství celkově, především textilní a chemický průmysl a strojírenství jsou v hluboké krizi.*“⁷⁹ Zásadní faktor odlišující Sasko od ostatních států Evropy vystihuje Biedenkopf: „*Vzhledem ke sjednocení se SRN, a tedy i členství v ES, je pro Sasko překonání těchto problémů jednodušší než pro ostatní státy ČSFR, Polsko, Maďarsko.*“⁸⁰ Přesto Česko a Sasko s centrálně plánovanou ekonomikou podobně orientovanou především na těžký a těžební průmysl a strojírenství nyní měly projít přestavbou hospodářství na ekologickou, tržně orientovanou ekonomiku, což obě země spojovalo.

Původní ekonomické vazby mezi oběma státy byly do roku 1989 určovány a řízeny v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci, z čehož pramení otázka, nakolik lze tyto styky považovat za určující, neboť spolupráce fungovala na bázi nutnosti, nikoliv dobrovolnosti. Po pádu socialistického režimu tak obě země stojí před nutností znovuvytvoření ekonomických svazků, přičemž priority zahraniční politiky Saska byly jednoduché – bylo nutno otevřít zemi na Západ a zároveň bylo třeba redefinovat vztahy s bývalými zeměmi socialistického bloku. Jinak řečeno, bylo třeba vytvořit nové vztahy s nově demokratickými státy střední Evropy, vyhledat nové trhy na Západě a zachovat i nadále fungující trhy z dob RVHP (70% odbytu NDR směřovalo do zemí SVE),⁸¹ zjistit a zajistit nové možnosti spolupráce a také zajistit investice (např. z USA).⁸² Na základě tohoto přesvědčení jsou s podporou Biedenkopfa a Havla v letech 1991-1992 založeny

⁷⁷ Kurt Biedenkopf, „Bericht zur auslaufenden Legislaturperiode,“ *Plenarprotokoll 1/100*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 25, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

⁷⁸ Kurt Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *Plenarprotokoll 1/2*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 16, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

⁷⁹ Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *1/2*, 19.

⁸⁰ Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *1/2*, 19.

⁸¹ *Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře* (Drážďany: 17. dubna 2012).

⁸² Kurt Biedenkopf, „Für eine demokratisch gestaltete Europäische Union,“ *Plenarprotokoll 1/47*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 40-43, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. února 2012).

euroregiony. „Z našeho popudu byly založeny euroregiony a začaly nejrůznější projekty přeshraniční spolupráce.“⁸³

Sasko jako jediná spolková země sdílela hranice se dvěma zeměmi bývalého sovětského bloku, přičemž se dal očekávat odlišný vývoj životní úrovně v ČR a v Sasku. Biedenkopf např. uvedl již při druhém zasedání parlamentu, že: „Sasko leží v kritickém prostoru ohraničeném Polskem a ČSFR, ve kterém můžou vzniknout značné sociální nerovnosti díky úspěchům naší práce. Tyto rozdíly mohou znovu rozdělit Evropu - tak se objeví nové problémy, jako např. migrace z východu na západ. Pokud chceme budovat Evropu jako jeden společný dům, pak to nemůže být za pomoci hermeticky uzavřené hranice.“⁸⁴ Politická reprezentace Saska tak na samém počátku zaujala jasné stanovisko podporující členství České republiky a Polska ve strukturách Evropské unie a toto své stanovisko zastávala kontinuálně až do vstupu do ČR do EU v roce 2004. „Sasko je zemí Spolkové republiky Německo, ale je také evropským regionem. Naše budoucnost v Německu i ve sjednocené Evropě je tím nejužším způsobem spojená s našimi sousedy ČSFR a Polskem.“⁸⁵ Pro nutný přístup hovořil K. Biedenkopf i v roce 1994: „Od začátku jsme říkali, že je možné zajistit dlouhodobě kvalitní sousedství pouze tak, že oba sousední státy budou mít perspektivu na přijetí do EU, (...) neboť nejsou možné dobré sousedské vztahy mezi dvěma zeměmi s dramaticky odlišným životním standardem.“⁸⁶

Dalším faktorem, který dotvářel podmínky pro spolupráci, bylo kromě množství společných zájmů také mnoho problematických oblastí, které bylo nutno řešit. „Společnými silami se řeší společné problémy snáz.“⁸⁷ Biedenkopf pak již v prohlášení vlády z roku 1990 jako podstatné problémy zmiňoval ekologická témata, a to jednak obecně, ale i konkrétně třeba problematiku prostředí Krušných hor, Labe nebo společných chráněných krajinných oblastí.⁸⁸ Cestou k rozvoji společných vztahů byla dle Biedenkopfa vzájemná spolupráce při řešení totožných/podobných problémů. „Zde bude viditelná evropská dimenze Saska. Máme úkol, ve spolupráci s Bruselem a Spolkovou republikou Německo vybudovat předpoklady pro to, aby se takové sousedství

⁸³ Biedenkopf, „Bericht zur auslaufenden Legislaturperiode,“ 1/100, 24.

⁸⁴ Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ 1/2, 17.

⁸⁵ Kurt Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *Plenarprotokoll 1/30*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 23, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. února 2012).

⁸⁶ Kurt Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *Plenarprotokoll 2/2*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 15, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. února 2012).

⁸⁷ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

⁸⁸ Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ 1/2, 26.

mohlo rozvinout.“⁸⁹ Jak uvádí Roger Mackeldey ve svém pojednání o saské zahraniční politice: „*Kurt Biedenkopf měl nejen vizi, ale především jasný politický cíl, oživit kdysi prosperující středoevropský ekonomický a kulturní prostor skládající se ze Saska, Čech a Slezska.*“⁹⁰ Nutno zde poznamenat, že v této oblasti měl značnou podporu své strany CDU, stejně jako i podporu jiných stran, konkrétně např. poslanec PDS Heiko Kosel se v této oblasti velice aktivně účastnil.

Svého jasně definovaného cíle, tedy spolupráce se sousedními státy se Biedenkopf držel. V únoru 1991 navštívil ČSFR, kde se společně s tehdejšími předsedou vlády České republiky P. Pithartem dohodli na česko-saské spolupráci, a to konkrétně v těchto oblastech: ochrana životního prostředí (již zmíněné Krušnohoří a další oblasti těžby hnědého uhlí, Labe, chráněné krajinné oblasti – založení Saského Švýcarska s vidinou budoucího NP Česko-saského/Sasko-českého Švýcarska), doprava (dálnice, železnice, přechody), vysoké školy, státní správa, hospodářská spolupráce, ale také zpracování společných témat minulosti.⁹¹ Byť byla spolupráce smluvně zakotvena až o rok později, byla touto návštěvou zároveň započata linie návštěv mezi saskou a českou politickou reprezentací.⁹² Snažil se udržovat styky i s Václavem Havlem: „*Je jen málo lidí, kteří se v posledních dvou letech za zavřenými dveřmi, ale o to intenzivněji, snažili o zlepšení česko-německých vztahů, stejně jako saská vláda. Toto nám také dodalo v očích Čechů důvěru... Přijal by Václav Havel čestný doktorát z technické univerzity, kdyby tomu bylo jinak? Poprosil by Havel ministerské předsedy o přednášku na téma česko-německé vztahy, kdyby tomu bylo jinak?*“⁹³

Z normativního rámce spolupráce vytvořeného za Kurta Biedenkopfa je možno jmenovat založení euroregionů v česko-saském pohraničí, podpis Česko-saského ministerského prohlášení, kde byl dán závazek spolupráce, vymezeny její oblasti a zakotvena Česko-saská pracovní skupina pro přeshraniční spolupráci. S podporou K. Biedenkopfa založený vysokoškolský institut v Žitavě. Byla podepsána již zmiňovaná prohlášení o vzdělávání policie a o gymnáziu v Pirně.⁹⁴

⁸⁹ Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ 1/2, 26.

⁹⁰ Mackeldey, „Sachsens Beziehungen in Europa,“ 163.

⁹¹ Kurt Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *Plenarprotokoll 1/11*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 15-26, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. února 2012).

⁹² Kurt Biedenkopf u příležitosti návštěvy pozval P. Pitharta na otevření NP Saské Švýcarsko. V. Havel byl pozván nejen na oficiální návštěvu, ale také byla naplánována společná plavba po Labi a Vltavě; Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ 1/11, 18.

⁹³ Kurt Biedenkopf, „Regierungserklärung,“ *Plenarprotokoll 2/46*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 48, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. března 2012).

⁹⁴ Viz kapitola 2.2 Stručné chronologické shrnutí česko-saských vztahů po roce 1990.

V období Biedenkopfovy vlády jsou hlavním tématem spolupráce česko-saská ekologická témata, infrastruktura, bezpečnost hranic a kriminalita, zároveň také oblast hospodářských vztahů, atd. V souvislosti s blížícím se vstupem ČR do Unie se v zemském sněmu vyskytla tematika Benešových dekretů,⁹⁵ na oficiální politické úrovni však nenachází relevantní odezvy. Zároveň je Kurt Biedenkopf stavěn do konfrontace s touto problematikou na úrovni celoněmecké, anebo v souvislosti s bavorskou zemskou politikou. Staví se vždy do role pragmatického obhájce vstupu České republiky do EU s odkazem na právní stránku věci a nutnou orientaci na budoucnost.

Kurt Biedenkopf odstoupil z funkce ministerského předsedy Svobodného státu Sasko v roce 2002. Za jeho vlády byly položeny normativní a institucionální základy česko-saské spolupráce.

2.6 Georg Milbradt

„Být regionem v srdci Evropy, znamená být nejen jednotným a silným regionem bez hranic a cel, znamená to také odstranění hranic a překážek mezi lidmi, ve vnímání lidí (problémy historické) a v jejich komunikaci...“⁹⁶

Georg Milbradt jako bývalý ministr financí a jeden z nejbližších spolupracovníků Kurta Biedenkopfa po nástupu do funkce (2002-2008) pokračuje v započaté zahraničněpolitické linii. Vzhledem k jeho ekonomickému vzdělání byl jeho politický přístup do jisté míry podmíněn pragmatismem a schopností expertní analýzy situace, na níž byly založeny jeho další kroky. Milbradt byl (a dodnes je) silným zastáncem jednotné Evropské unie, přičemž vždy zdůrazňoval, že není možné vytvářet ekonomickou unii bez existující funkční unie politické.⁹⁷ Jako ministerský předseda intenzivně jednal s českou politickou reprezentací a podporoval dílčí projekty spolupráce. Biedenkopfovu vizi budoucího sasko-česko-slezského regionu však rozvíjí v jistém směru ještě dál. Jeho vize se nese ve znamení odstranění překážek ve spolupráci těchto států, a to překážek jak fyzických (státní hranice), tak kulturních, jazykových či mentálních.⁹⁸

⁹⁵ Plenardiskusion, „Osterwarterung der EG,“ *Plenarprotokoll 2/105*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 71-74, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. března 2012).

⁹⁶ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

⁹⁷ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky; Ústav mezinárodních vztahů České republiky, „Nic jiného než trh? Co zbude z evropské integrace po krizi eura?“ Konference na ÚMV (Praha: 20. června 2012).*

⁹⁸ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

Přestože Georg Milbradt nastoupil v roce 2002, tedy v období pro česko-německé vztahy poměrně komplikovaném, zatíženém tématem Benešových dekretů, jeho politický přístup vůči ČR byl kontinuální s politikou vedenou za Biedenkopfa, tedy orientovaný na spolupráci a také na integraci ČR do EU. Interpelace poslanecké frakce CDU, týkající se požadavku podmínění vstupu ČR do EU zrušením Benešových dekretů, která byla vznesena v krátkém mezivládním období, byla po jeho nástupu vládou vyargumentována, přičemž bylo jasně stanoveno, že saské vztahy k ČR nemohou být dekrety ovlivněny.⁹⁹

V létě roku 2002 bylo území Čech a Sasko postiženo záplavami, které způsobily dalekosáhlé škody, jejichž odstranění si vyžádalo značné finanční prostředky. Sasko v této situaci učinilo významné humanitární gesto podpory vůči České republice, když díky ministerskému předsedovi Milbradtovi byla do ČR poslána finanční pomoc ve výši 5 milionů euro. Tento obnos byl vybrán ze soukromých sbírek. Toto gesto udělalo velký dojem na tehdejší českou vládu (Špidla), neboť to byly jediné finance, které byly darovány ze zahraničí. Přestože tento obnos nebyl pro Sasko významný, vzbudil tento krok i na saské i německé úrovni diskusi.¹⁰⁰

V souvislosti s povodňovou katastrofou se opět projevil mnohostranný aspekt česko-saských vztahů. Kombinace Milbradtovy osobní a politické účasti (neboť životní prostředí spadá do kompetence zemské úrovně) v kombinaci s nutností spolupráce v této oblasti, byla současně doplněna aktivitami Mezinárodní komise pro ochranu Labe („MKOL“). Tato již v roce 2001 provedla zmapování stávající úrovně povodňové ochrany, výsledky však byly zohledněny v praxi až po katastrofálních událostech. Aktivity MKOL ve spolupráci s Milbradtem koordinovanou diskusí se Špidlou vyústily ve vytvoření protipovodňových opatření - propojeného systému informací a opatření, tzv. „Akční plán povodňové ochrany v povodí Labe“.¹⁰¹ Součástí tohoto programu bylo také „posílení schopnosti krajiny zadržovat vodu v ploše povodí, v korytech toků a v údolních nivách,¹⁰² s tímto programem tak souvisela saská snaha (Milbradt a ministr životního prostředí) přesvědčit českou vládu (srpen 2003),¹⁰³ aby Labe už nebylo dále prohlubováno kvůli splavnosti. Ponechání Labe v jejím přírodním korytu s možností

⁹⁹ Viz kapitola 3.1 Historické vyrovnání, konkrétní příklad Benešovy dekrety.

¹⁰⁰ Heiko Kosel, „Aktueller Stand der Beziehungen zwischen Sachsen und Tschechien,“ *Kleine Anfrage* 3/7333 (2002), 1-3; Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.

¹⁰¹ Mezinárodní komise pro ochranu Labe, *Labe je opět živoucí řekou: Závěrečná zpráva – Akční program Labe 1996-2010* (Magdeburk: MKOL, 2010), 23.

¹⁰² MKOL, *Labe je opět živoucí řekou*, 23.

¹⁰³ Petr Porsch, „Geplante Elbestaustufen in Tschechien,“ *Kleine Anfrage* 3/5353 (2003), 1-3.

zadržovat vodu a zaplavit lužní lesy mělo snížit riziko výskytu záplav. Roli hrál také faktor, že vodní doprava je sice ekologická, ale nelze říci, že by se ekonomicky vyplatila, proto saská vláda směřovala vládu českou k investicím do železniční dopravy.

Snaha o vytvoření kvalitního železničního spojení, společně s dobudováním dálnice do Prahy, či ostatních kvalitních komunikací a sítě hraničních přechodů je dalším cílem, o který by mělo být společně usilováno. „*Sasko bez intenzivních kontaktů, bez hospodářské a kulturní výměny se zahraničím by bylo chudou zemí. Bohatství Saska v minulosti plynulo z otevřenosti světa.*“¹⁰⁴ Zde je nutno poznamenat, že celá tato snaha o výstavbu kvalitní infrastruktury mezi ČR a Saskem vychází z úvah a z předpokladu, že v „*Sasku se budou znovu křížit důležité obchodní stezky,*“¹⁰⁵ tedy z předpokladu Saska jako exportní země, v čemž je spatřována ekonomická prosperita. „*Také dnes platí, že Sasko je exportní zemí. Kdo se chce vyhranit vůči zahraničí, a věří, že tak zachrání pracovní místa, ten se mýlí. Počet pracovních míst bude znásoben díky internacionalizaci a exportu.*“¹⁰⁶ Základy tohoto přístupu patrně u Milbradta jako ekonomy pramení z názoru o nezbytnosti ekonomické a politické jednoty EU. Milbradt pak tuto tezi částečně uplatňuje také na česko-saské vztahy, v ekonomické spolupráci za účelem prosperity vidí také nutnost politické vůle a akce, za pomoci které by měly být odstraněny překážky obchodní výměny. Za takové překážky lze považovat hranice, cla, nedostatečnost infrastruktury či neschopnost lidí vzájemně komunikovat.¹⁰⁷

Pro kvalitní spolupráci, v rámci dobrých sousedských vztahů je nutné porozumění – především jazykové, ale také znalost reálií sousední země. Ideální by byla také osobní zkušenost. Usiloval o zakotvení češtiny a polštiny jako volitelného druhého jazyka vyučovaného na saských školách, vzhledem k faktu, že o vyučovaném jazyku rozhodují rodiče, nebyla tato snaha za Milbradta dovršena.¹⁰⁸ Že se však jednalo o širší snahu, dokládá také diskuse zemského sněmu: „*Jak to že jen 29 úředníků saských ministerstev mluví česky? Co je důvodem k tomu, že se jazyky našich sousedů na saských školách neučí?*“¹⁰⁹

¹⁰⁴ Georg Milbradt, „Kein Platz für Extremismus und Gewalt,” *sachsen.de*, 4, http://www.lpr.sachsen.de/download/landespraeventionsrat/Staatskanzlei_Inh_1AK.pdf (staženo 10. března 2012)

¹⁰⁵ Georg Milbradt, „Regierungserklärung,” *Plenarprotokoll 3/63*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 4, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. března 2012).

¹⁰⁶ Milbradt, „Kein Platz für Extremismus und Gewalt,” 4.

¹⁰⁷ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

¹⁰⁸ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

¹⁰⁹ Fritz Hähle (CDU), „Reaktion zur Regierungserklärung,” *Plenarprotokoll 3/63*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 31, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. března 2012).

Milbradtova vize spolupráce Saska s Českou republikou do jisté míry navazovala na vizi Kurta Biedenkopfa (hospodářský a kulturní region sasko-česko-saský), přičemž Milbradt tuto vizi ještě prohluboval. „*Sasko jako jediná spolková země sousedí se dvěma přistupujícími státy. Z polohy okrajové (ve smyslu hospodářství) se dostáváme do středu hospodářského prostoru. Získáme zpět akční prostor, který jsme měli v 19. a na počátku 20. století.*“¹¹⁰ Toto Milbradt považoval za podstatný moment, pro Sasko i Česko a Polsko. V rozšíření EU o tyto dva státy, kterým se podstatně zjednodušila spolupráce, spatřoval šanci jak dosáhnout ekonomické prosperity tohoto regionu. „*Chceme být dobrými sousedy. Máme teď jedinečnou šanci vést naše národy společně a ve středu Evropy vytvořit region míru a blahobytu. Pro to musíme vytvořit předpoklady. K tomu patří především porozumění schopnostem, ale také problémům našich sousedů. Základ by měla vytvořit přeshraniční spolupráce správních orgánů našich zemí s cílenou personální výměnou.*“¹¹¹ Vedle personální výměny expertů, kladl Milbradt důraz na znalost a výuku jazyků sousedních států. Zastával názor, že znalost jazyka a osobní zkušenost s kulturou umožní porozumění, což je základem kvalitní spolupráce.¹¹² Sám z pozice své funkce vedl pravidelná jednání s představiteli české vlády (krizová protipovodňová opatření, splavnost Labe, nové hraniční přechody, spolupráce policie, atd.), a přestože byl zastáncem faktu, že politika má být založena na pragmatickém úsudku, ne na přátelství, sám zde jedno přátelství navázal.¹¹³ „*Být v srdci Evropy znamená mít nejen dobré vztahy se zbytkem Evropy, ale také být silným regionem, bez cel, hranic a překážek mezi lidmi.*“¹¹⁴

2.7 Dílčí shrnutí

Česko-saské vztahy lze pravděpodobně nahlížet optikou „*předurčenosti ke spolupráci,*“¹¹⁵ v důsledku faktu geografické blízkosti a z toho vyplývající příslušnosti k jednomu historickému, kulturnímu a socioekonomickému regionu, který v 19. století a na počátku 20. století patřil k nejbohatším regionům Evropy. Byť byl vývojem ve 20. století rozdělen a toto zanechává stopy ve vnímání lidí dodnes, zůstala jeho jistá vize kdesi zakořeněna. V Sasku byla vlastní Kurtu Biedenkopfovi i Georgu Milbradtovi.

¹¹⁰ Milbradt, „Regierungserklärung,“ 3/63, 4.

¹¹¹ Milbradt, „Regierungserklärung,“ 3/63, 4.

¹¹² *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

¹¹³ *Rozhovor s bývalým českým generálním konzulem v Sasku, Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

¹¹⁴ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

¹¹⁵ *Rozhovor s bývalým českým generálním konzulem v Sasku.*

Jejichž angažovanost pro česko-saskou spolupráci byla jedním z klíčových faktorů, umožňujících její zakotvení a nadstandardní kvalitu těchto vztahů.

Je pravdou, že Sasko s Českem automaticky sbližovalo společné řešení problémů vyplývajících zejména z podobné zkušenosti minulého režimu a projekty přeshraniční spolupráce často předcházely jejich institucionální zakotvení. Ve vzájemných vztazích neexistoval natolik sporný moment, který by mohl vyvolat podobné reakce na jedné nebo druhé straně jako bylo téma Benešových dekretů ve vztahu česko-bavorském. Přesto lze považovat Biedenkopfov a Milbradtův politický přístup vůči České republice, vždy charakteristický podporou tohoto státu a vizí nutné spolupráce, za jeden z podstatných faktorů.

3. Vybraná témata česko-saské spolupráce

Vybraná témata, která mají demonstrovat charakter spolupráce, v níž převažuje snaha řešit společné problémy společně. Benešovy dekrety sice podstatným tématem nebyly, ale právě proto jim bude věnována jedna podkapitola. Dále bude zkoumána ekonomická spolupráce, jelikož Sasko je pro Českou republiku důležitým obchodním partnerem, kultura (jež je obecně důležitá pro porozumění), životní prostředí (které bylo palčivým problémem zejména v devadesátých letech) a spolupráce orgánů a institucí.

3.1 Historické vyrovnání, konkrétní příklad Benešovy dekrety

Na úvod je potřeba říci, že politická reprezentace Svobodného státu Sasko pro definici bilaterálního vztahu k ČR nikdy nepovažovala problematiku vyhnání a Benešových dekretů za stěžejní či podstatnou. Pro historickou normalizaci vztahů mezi oběma státy toto nepředstavovalo takový problém jako v případě Bavorska. Vážněji se téma projevilo pouze formou kritické rezoluce saského parlamentu v roce 2002, tedy v roce, kdy bylo téma Benešových dekretů oblíbené a populisticky využívané (Jörg Haider a FPÖ v Rakousku, Edmund Stoiber a CSU a SdL v Bavorsku, Miloš Zeman v ČR a Viktor Orbán v Maďarsku, který prezentoval toto téma i v Evropském parlamentu).

Vztahy Svobodného státu Sasko a České republiky charakteristické intenzivní, mnohvrstevnou spoluprací nebyly významným způsobem zatíženy sudetoněmeckou otázkou. V Sasku především nebyly dány historické základy pro toto téma, neboť v bývalé NDR (stejně jako v ČSFR) bylo toto téma socialistickým režimem tabuizováno¹¹⁶ a počet vyhnanců na celém území NDR dosahuje poměrně nízkého počtu. Dá se předpokládat, že tyto faktory, společně s hlubokou změnou ve fungování společnosti, měly za následek, že přestože diskuse o tématu proběhla, nebyla významná tendence promítnout tento aspekt společné historie do česko-saských vztahů. Politická reprezentace Saska se kontinuálně vyslovovala pro spolupráci s ČR a výrazně podporovala české úsilí o vstup do EU. Na rozdíl od Bavorska se nestavěla proti smluvní úpravě česko-německých vztahů (1992, 1997).¹¹⁷ V době, kdy se na bavorské a

¹¹⁶ V téže době ve Spolkové republice Německo vznikají organizované skupiny vyhnanců, definované pocitem vlastní identity.

¹¹⁷ Politická reprezentace Svobodného státu Bavorsko se v těchto letech vyslovila proti smluvnímu zakotvení česko-německých vztahů. První kritický moment nastal v roce 1992 během ratifikace Smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci. Během hlasování spolkového sněmu poslanecká frakce

rakouské straně začíná objevovat tendence téma Benešových dekretů spojit se vstupem ČR do EU, se K. Biedenkopf vyslovuje proti takovému přístupu. Vázat českou integraci do EU na problémy minulosti navrhla na zasedání koordinační rady česko-německého diskusního fóra v balíku námětů bavorská ministryně práce Barbara Stammová, která má v Bavorsku na starosti i patronát nad sudetskými Němci. Kromě G. Verheugena se stavěli proti místopředsdkyně Spolkového sněmu A. Vollmerová a saský zemský ministerský předseda Kurt Biedenkopf.¹¹⁸

Je nutno mít na paměti, že primární orientace na spolupráci s Českou republikou, byla vždy podstatným momentem. Takto to zůstalo i v momentech, kdy byly Benešovy dekrety v Sasku tématizovány. V roce 1999 proběhly na půdě zemského parlamentu diskuse na téma Benešových dekretů a jejich možného diskriminačního charakteru, a poslaneckou frakcí CDU byl vznesen požadavek zrušení dekretů s odůvodnění, že *„jednotné evropské právo dodržující zásady demokracie a lidských práv je důležitější než životní standard v sousedních zemích.“*¹¹⁹ Tyto diskuse však neměly vážnějšího dopadu. V květnu 2002, v období mezivládí,¹²⁰ se saský parlament vymezuje vůči Benešovým dekretům a usnází se na znění kritické rezoluce, kde požaduje, aby se saská vláda jasně vymezila při jednání ve spolkové radě i při jednání v rámci EU a usilovala o zrušení Benešových dekretů. *„Landtag by chtěl připomenout, že v Kodani dohodnutá přístupová kritéria, jsou politická kritéria umožňující podporu a zachování stability instituce, která se řídí zásadami demokracie, práva, lidských práv a ochranou menšin. Činy směřující proti skupinám obyvatelstva – definovaných řečí, biologicky, nebo náboženským vyznáním – jsou dle Evropské unie neslučitelné s hodnotami právního společenství, především s všeobecně uznávanými hodnotami lidských práv...“*¹²¹ *„Evropský parlament, Bundestag i parlamenty ostatních členských zemí by podle*

CDU/CSU sice hlasovala pro přijetí smlouvy, poslanci CSU však smlouvu ostře kritizovali. Bavorsko následně jako jediná spolková země hlasovalo ve Spolkové radě proti přijetí této smlouvy. V roce 1997 pak byla stranou CSU kritizována Česko-německá deklarace. CSU žádala po Spolku definitivní vyřešení Sudetoněmecké otázky, přičemž toto vnímání definitivního řešení je možno charakterizovat tímto Stoiberovým prohlášením: *„Když si je někdo jist, že vyhnání je bezprávi, bylo by nasnadě se v deklaraci zaručit také za právo na vlast sudetských Němců. K vlně návratů, jak se mnozí v ČR obávají, by přece nedošlo. Vyhnanci jsou již pevně zakořenění v naší zemi;“* Edmund Stoiber, „Antrag der Fraktionen (Drucksache 13/6848)“, *Plenarprotokoll 13/154*, Deutscher Bundestag, 47-50, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13154.pdf> (staženo 12. března 2012).

¹¹⁸ Ministerstvo zahraničních věcí, *Bulletin "Zahraniční politika České republiky"*, MZV, 6. listopadu 2012,

www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html (staženo 12. února 2012).

¹¹⁹ Plenardiskusion, „Osterwaiterung der EG“, 2/105, 74.

¹²⁰ Biedenkopf již není ve funkci ministerského předsedy, Milbradt ještě není ve funkci.

*přesvědčení saského Landtagu měly usilovat o dodržování kodaňských kritérií. Všechny přistupující země musí před svým vstupem akty porušující lidská práva sprovodit ze světa.*¹²² Krátce po vydání rezoluce nastupuje Georg Milbradt na post ministerského předsedy a vláda následně na rezoluci v červnu odpovídá tím, že rezoluci respektuje a bude podporovat dialog o dekrettech, avšak je nutné vzít v potaz důležité aspekty této problematiky. *„Při posouzení právní stránky způsobilosti přístupu však záleží na tom, zda dekrety a zákony vydané v minulosti, které jsou i nadále součástí právního řádu, jsou stále účinné a představují prohřešky proti právu.*¹²³ Reálný a pragmatický přístup vlády Svobodného státu Sasko, a především G. Milbradta ke spolupráci s Českou republikou jasným způsobem demonstruje finanční pomoc ČR v souvislosti s povodněmi v roce 2002.

Přesto ani toto nezůstává bez reakce, neboť se v prosinci 2002 a lednu 2003 poslanecká frakce PDS dotazuje vlády, zda Milbradtova návštěva, finanční příslib a společné prohlášení znamená, že vláda ruší svoje stanovisko k rezoluci. Zemská vláda znovu zaujímá pragmatický přístup, neboť odpovědí pro frakci PDS je, že vláda se již zasadila a nadále bude ve snaze o společenskou diskusi v Sasku i v zahraničí na toto téma pokračovat, neboť diskuse a obhajoba vlastní pozice je důležitá pro *„poznání názorů partnerů stejně jako pro pochopení rozdílů a podobností.*¹²⁴ Tedy faktory nezbytné pro zpracování společné minulosti a další rozvoj vzájemných vztahů.

3.2 Ekonomická spolupráce

Hospodářská výměna mezi Svobodným státem Sasko a Českou republikou patřila a patří mezi nejdůležitější aspekty vzájemných vztahů. ČR dlouhodobě figurovala na 1. místě v saském dovozu (před USA, Ruskem, Polskem). Pro ČR bylo Sasko 4. největším odběratelem.¹²⁵

Ekonomický faktor česko-saské spolupráce je velké téma. Někdejší existence společného sasko-česko-polského regionu byla spatřována jako použitelný rámec vztahů i po roce 1990, přičemž tuto vizi sdíleli oba saští ministerští předsedové. V této

¹²¹ Fritz Hähle, „Antrag der CDU Fraktion (Drucksache 3/6471),“ *CDU*, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

¹²² Hähle, „Antrag der CDU Fraktion (Drucksache 3/6471).“

¹²³ Stanislaw Tillich, „Menschenrechte unde Erweiterung der EU: Reaktion der Staatskanzlei zu dem Antrag der CDU Fraktion, 6. června 2002,“ edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

¹²⁴ Thomas de Maiziere, „Folgen des Landtagbeschlusses zu DS 3/6471 „Menschenrechte unde Erweiterung der EU“ und Abhilfemöglichkeiten,“ *Reaktion der Sächsische Staatskanzlei: Antrag der PDS-Fraktion 3/7587* (2003), 2, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

souvislosti jim byla významným způsobem nápomocná velmi podobná situace, v níž se tyto země nacházely. Nutná byla ekonomická transformace z centrálně plánované ekonomiky, na ekonomiku tržní, kdy základním faktorem fungujícího hospodářství je schopnost reagovat na požadavky mezinárodní trhů. Trhy států střední a východní Evropy byly pro Sasko podstatné, již počátku bylo zřejmé, že je nelze při definici nových zahraničních vazeb opomenout. Toto bylo důvodem, proč se se koncepcí zahraniční ekonomické politiky vyznačovala dvěma liniemi, kdy bylo třeba nově vytvořit vztahy se zeměmi Západu a přivést do Saska tamní investice, a zároveň najít společné vazby se státy střední Evropy. Prioritní byla podpora hospodářské výměny se sousedními státy, tedy ČR a Polskem. Pro Českou republiku bylo taktéž nezbytné znovunavázat na tyto staré ekonomické vazby. Sasko si mj. uvědomovalo nutnost vyrovnání životního standartu na obou stranách hranice, čímž by bylo možné předejít neblahým sociálním problémům.

Postupnými kroky byly vytvářeny podmínky pro oboustrannou ekonomickou spolupráci (budování infrastruktury, včetně hraničních přechodů), přičemž tento vývoj byl nadmíru pozitivně ovlivněn vstupem České republiky do EU. Zároveň však hospodářská spolupráce mezi ČR a Saskem měla a má dodnes značnou podporu obou státních celků, kdy obě země podporují vytváření nových hospodářských kontaktů prostřednictvím značného množství projektů, např. veletrhů či podpůrných platforem pro podnikatele.¹²⁶ Podstata však spočívá v institucích typu Česko-saského hospodářského fóra (ČSFH), které funguje pod záštitou ministrů hospodářství); českého generálního konzulátu, jehož jedna z hlavních funkcí spočívá v podpoře českého průmyslu a podnikání v Sasku;¹²⁷ či spolupráce v rámci Německo-české hospodářské komory.

3.3 Vzdělávání a kulturní spolupráce

Oblast kultury, vzdělání a vědy byla a je ze strany Saska vnímána jako významná součást vzájemných vztahů, neboť jak bylo uvedeno i na jiných místech této práce, náleží obě země do společného heroického a kulturního prostoru. Sama sebou se

¹²⁵ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, "Vývoj zahraničního obchodu mezi ČR a Saskem," *interní dokument MZV ČR*, materiál dodán MZV ČR (14. dubna 2012).

¹²⁶ Jan Němec, "Spolupráce s ČR," *Parlamentní institut*, dokument dodán Poslaneckou sněmovnou ČR (15. března. 2012), 3-5.

¹²⁷ Taktéž jedna z hlavních funkcí v létě 2012 otevřeného Saského domu.

pak rozumí podpora v této oblasti jako investice do porozumění, jež je základem řešení společných závažných problémů.

Tento aspekt vzájemných vztahů byl výrazným zejména za ministerského předsedy Milbradta, který propagoval kulturní politiku a přikládal velký důraz na vzájemné porozumění mezi ČR a Saskem, a to bráno doslovně i přeneseně. Milbradt považoval za nezbytnou znalost jazyka a kultury, jeho cílem bylo zavést češtinu a polštinu jako 2. vzdělávací jazyk na základních školách. Tím měl být udělán krok na cestě k odstranění podstatných překážek spolupráce. Vzhledem k nedostatečné podpoře ze strany rodičů, však nedošla jeho vize odstranění jazykové bariéry naplnění.¹²⁸

Jazykové vzdělávání je však na druhou stranu příkladem oblasti česko-saských vztahů, kde spolupráce vznikala samovolně na bázi iniciativy jednotlivce a na základě praktických potřeb a individuálního přesvědčení o nezbytnosti porozumění sousedům a zároveň o důležitosti dvojjazyčné výchovy již od útlého věku, je spolupráce mateřských škol, kterou zmínila Regina Gellrich z agentury Pontes.¹²⁹ *„Na základě tohoto přesvědčení (důležitost dvojjazyčné výchovy již od mateřské školy) vznikla už koncem 90. let řada občanských iniciativ angažovaných rodičů a pedagogů v jednotlivých mateřských školách podél česko-německé hranice, které rozhýbaly stojaté vody a jimž vděčíme za to, že jsme dnes v příhraničním regionu urazili již velký kus cesty směrem k vícejazyčnému vzdělávání.“*¹³⁰ Následně přidává příklad z osobní zkušenosti: *„Bylo to v roce 1997, kdy jeden tatínek ve školce mé dcery v Žitavě, který byl prodchnut myšlenkou, že nechá své děti vyrůstat dvojjazyčně, navázal kontakt se školkou v sousedním Hrádku nad Nisou. Od té doby jsme jednou týdně dováželi své děti do Hrádku. Na začátku jsme se za to setkávali spíše s úsměškem nebo nepochopením jiných rodičů a učitelek – dnes je dvojjazyčná výměna dětí obou zařízení normální a patří k běžnému programu školky.“*¹³¹

V současné době existuje nespočet příkladů spolupracujících mateřských škol, škol základních, středního a vysokých. Faktem je, ať už tato spolupráce v oblasti

¹²⁸ *Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky.*

¹²⁹ „PONTES – učení v Evropě a pro Evropu“ – přeshraniční vzdělávací síť, sdružující asi 300 zařízení, aktérů a sdružení z oblastí vzdělávání, kultury, hospodářství, správy ze všech tří zemí euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Vzniklo roku 2002 za podpory spolkového ministerstva pro vzdělávání a kulturu (konkrétně na základě programu “Učíci se region-podpora sítě”) a Nadace Mezinárodní centrum setkávání St. Marienthal.

¹³⁰ Regina Gellrich, „Pontes,“ ve *Výroční konference Česko-německého diskuzního fóra: Význam principu subsidiarity v česko-německých vztazích*, eds. Ladislav Cabada a Linda Píknerová, Plzeň: Aleš Čeněk, 68-72.

¹³¹ Regina Gellrich, „Pontes,“ 68-72.

vzdělávání funguje na bázi partnerství škol, na bázi institucionálního zakotvení či individuální akce, je velmi prospěšná pro obě strany a zejména pro mladou generaci.

3.3.1 Gymnázium Fiedricha Schillera v Pirně

Pravděpodobně nejznámější případ institucionálně zakotvené česko-saské spolupráce ve vzdělávání je případ dvojjazyčného gymnázia Friedricha Schillera v Pirně. Podpisem Smlouvy o zařízení dvojnárodnostního/dvojjazyčného vzdělávacího cyklu¹³² v květnu 1998 a ujednání o spolurealizaci v listopadu 1998¹³³ (přičemž došlo k mnoha dalším smluvním úpravám vztahu) byl položen základ dvojjazyčného a dvojnárodnostního vzdělávacího cyklu, který je v současnosti považován za velice kvalitní studijní program.¹³⁴

3.3.2 Vysokoškolský institut v Žitavě

V roce 1993 s podporou K. Biedenkopfa založen vysokoškolský institut v Žitavě, tento vysokoškolský institut byl založen za účasti české university (Technická universita - TU - Liberec), dvou polských (Slezská TU; Ekonomická univerzita Breslau) a dvou německých universit (Vysoká škola Žitava/Zhořelec; TU báňská akademie Freiberg). Nabízené studijní programy za účasti všech zmiňovaných universit umožnil nadstandartní propojení studentů, doktorandů a pedagogů nejen ze zmíněných zemí. Od roku 2013 je současní TU Dresden.¹³⁵

3.3.3 Spolupráce na historických základech: Universita Lipsko – Universita Karlova

Universita Lipsko byla založena roku 1409 profesory a studenty Karlovy university, kteří po vydání dekretu opouští UK. Lipská universita nabízí možnost studia českého jazyka, a to na lektorátě českého jazyka, spolufinancovaném českým ministerstvem školství, kultury a tělovýchovy a Universitou Lipsko. Dále spolupráce

¹³² 20. 5. 1998 - Podpis Smlouvy o zařízení dvojnárodnostního/dvojjazyčného vzdělávacího cyklu na Gymnáziu Friedricha Schillera v Pirně mezi Státním ministerstvem kultury Svobodného státu Sasko a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

¹³³ 21. 11. 1998 - Podpis Ujednání mezi Státním ministerstvem kultury Svobodného státu Sasko a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o spolupráci při realizaci dvojnárodnostního dvojjazyčného česko-německého vzdělávacího cyklu na Gymnáziu Friedricha Schillera v Pirně.

¹³⁴ Gymnázium v Pirně se jednak umísťuje na předních místech v hodnocení a škola je nositelem pečeti kvality „Evropská škola v Sasku“; Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství*.

¹³⁵ Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství*.

Technické university Chemnitz a českých universit, přičemž se Západočeskou universitou Plzeň trvá již od 60. let.

3.3.4 Kulturní spolupráce

Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku.¹³⁶ Pozitiva kulturní spolupráce mezi dvěma státy, ať formou kulturní politiky či kulturní diplomacie, spočívají především ve faktu, že kulturní výměna přispívá k porozumění, čímž pomáhá odstranit hranice – geografické, politické i hodnotové.¹³⁷

Privátní Nadace Brücke/Most

Privátní Nadace Brücke/Most byla založena v roce 1997 s cílem podporovat německo-českému porozumění a podporovat spolupráci v rámci východní části středoevropského prostoru. Nadace sídlí v Drážďanech a pobočky má ve Freiburgu im Breisgau a v Praze. Jako čistě soukromá nadace představuje otevřené fórum a svými aktivitami a projekty nabízí možnost vzdělávání a kulturního setkávání. Od roku 1999 společně s Generálním konzulátem České republiky, (v letech 2007-2010 s Českým centrem v Drážďanech, hlavním městem Drážďany a o.p.s. Collegium Bohemicum z Ústí nad Labem organizuje „Dny české a německé kultury“ (do roku 2006 konané pod názvem Dny české kultury), které lze považovat za přínos ke sblížení mezi Sasy a Čechy. Více než sto akcí všech uměleckých žánrů probíhá každý podzim v Drážďanech, Ústí nad Labem a celém Euroregionu Elbe/Labe.¹³⁸

Festival střední Evropa – Bayern – Čechy – Sachsen

Původ myšlenky realizovat česko-německý Festival Mitte Europa, Bavorsko-Čechy-Sasko pochází z roku 1990 a vznikl jako reakce na pád železné opony a vychází zcela z česko-německé a německo-německé občanské iniciativy. Vychází z iniciativy smíšeného česko-německého manželského páru Thomaschke a jejich přátel, východoněmeckého manželského páru a několika českých historiků umění.

¹³⁶ Ministerstvo kultury České republiky, *Kulturní politika* (Praha: MK ČR, 2011), <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=1286> (staženo, 17.července 2012).

¹³⁷ Linda Piknerová, „Eliška Tomalová: Kulturní diplomacie - Francouzská zkušenost,“ *MEZINÁRODNÍ VZTAHY* (2/2010), 163-166.

¹³⁸ Peter Bauman, „Nadace Brücke/Most,“ ve *Výroční konference Česko-německého diskuzního fóra: Význam principu subsidiarity v česko-německých vztazích*, eds. Ladislav Cabada a Linda Piknerová, Plzeň: Aleš Čeněk, 93-95; Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství*.

Původním plánem však nebyla organizace nového kulturního festivalu, ale umožnění setkávání a spolupráci mladých lidí z dosud rozděleného Německa a Československa, a to prostřednictvím kulturních akcí. Na prvním setkání se tak saské vesnici Misslaretuth sešli studenti vysokých hudebních škol z Drážďan, Lübecku, Prahy, Brna, Vídně a Amsterdamu.

Vzhledem k zvláštní poloze vesnice Misslareuth, která se nachází v blízkosti hraničního pásma mezi Saskem a Bavorskem, kdy Misslaraureuth od sousední vesnice dělila masivní betonová zeď dosud střežená východoněmeckými vojáky. Dojmy z těchto skutečností vyvolaly v účastnících i organizátorech přesvědčení, že geografickou a politickou hranici by bylo možno v daném místě snáze překonat za pomoci kultury kulturních akcí, a tedy že by se podobná setkání měly opakovat.

Manželé Thomaschke a přátelé se spojili s Euroregionem Egrensis, v roce 1991 se konal zkušební ročník festivalu, jehož ohlas byl natolik silný, že se roku 1992 konal první oficiální ročník festivalu. Koná se každé léto a jeho cíle pramení z původní myšlenky - za pomoci kultury vest přeshraniční dialog a vytvářet tak porozumění mezi lidmi.¹³⁹

Drážďanské hudební slavnosti

Již více než třicet let prezentují Drážďanské hudební slavnosti řadu významných českých umělců a skladatelů. Čilá spolupráce mezi festivalem a Českou republikou započala již v roce 1978 hostováním miniopery Státního divadla Brno. Od té doby je umělecká spolupráce ještě intenzivnější a v roce 2012 byla završena, neboť téma festivalu „Srdce Evropy“ zaměřilo pozornost na hudební génie v trojúhelníku Vídeň - Budapešť - Praha.¹⁴⁰

3.4 Životní prostředí

Velmi rozsáhlou oblast ve vzájemných vztazích (nejen česko-saských, ale i celkově ve vztazích se SRN) představovala a stále představuje ochrana životního prostředí. V počátcích spolupráce bylo toto téma zaměřeno především s odstraňováním následků hospodářské a energetické politiky socialistického režimu, která nijak nereflektovala stav životního prostředí, resp. toto byl naprosto nepodstatným hlediskem.

¹³⁹ Festival Mitte Europa, „Vznik projektu,” <http://www.festival-mitte-europa.com/site.asp?sprachenid=4&sitzungsid=37086129827100759722> (prohlíženo 12. února 2013).

¹⁴⁰ Saská státní kancelář, *Živé sousedství, žité přátelství*.

V pozdějších letech se spolupráce zaměřila např. na výměnu zkušeností s implementací předpisů Evropské unie. V souvislosti se změnou režimu a ustavení Česko-saské pracovní skupiny byl sestaven dlouhodobý pracovní plán obsahující prioritní záměry v oblasti životního prostředí a ochrany přírody, a to především zlepšení stavu ovzduší v Krušnohoří a čistoty vodstva - zejména Labe.¹⁴¹ Tento plán začal být postupně prostřednictvím společných snah naplňován, přičemž nelze opomenout, že důležitá zde byla také podpora ze strany spolkové vlády a Evropské unie. Jako základ spolupráce Spolku a ČR na poli ochrany životního prostředí je považována Dohoda o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí z roku 1996, na jejímž základě byla vytvořena Česko-německá společná komise pro životní prostředí.¹⁴² Společnými aktivitami byly postupně odstraňovány problémy a vytyčené cíle se dařilo celkem úspěšně plnit. Jedním z konkrétních úspěchů pak bylo výrazné snížení znečištění ovzduší nebo založení národního parku Česko-saské Švýcarsko.

3.4.1 Problematika ovzduší - Černý trojúhelník – Krušnohoří

Oblast tzv. Černého trojúhelníku, kterou tvořilo území severních Čech, část Saska a Dolního Slezska, patřila v důsledku těžby uhlí a koncentrace tepelných elektráren k ekologicky nejzatíženějším ve střední Evropě a plošně nejrozsáhlejší oblastí narušené a devastované krajiny. Vzhledem ke skutečné palčivosti tohoto problému, byla trojstranná spolupráce (ČR, Polsko, SRN) započata již v červnu roku 1991 podpisem prohlášení o spolupráci při řešení problematiky ochrany životního prostředí, přičemž byla získána finanční podpora Evropské komise prostřednictvím programu PHARE.¹⁴³ Významným prvkem spolupráce byl projekt společného systému sledování kvality ovzduší, v rámci něhož byla vybudována síť čtyřiceti stanic měřících kvalitu ovzduší.¹⁴⁴ Následně roku 1996 bylo mezi ministerstvy životního prostředí ČR, Polska a SRN podepsáno ujednání o vzájemné výměně naměřených dat. I díky fungující spolupráci (a útlumu průmyslu) byl v roce 1999 stav ovzduší srovnatelný s ostatními státy Evropské unie, přičemž došlo k poklesu emisí hlavních škodlivin: „*ve srovnání s rokem 1989 u*

¹⁴¹ *Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře.* (Drážďany: 17. dubna 2012). *Rozhovory s odbornými pracovníky na Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu životního prostředí České republiky.* (Praha: 11. dubna 2012).

¹⁴² Šárka Strahalová, „Česko-německá spolupráce 1996-2006,” *Planeta* (8/2006), 6.

¹⁴³ Strahalová, „Česko-německá spolupráce 1996-2006,” 9.

¹⁴⁴ Ekologické centrum Most, „Ovzduší v oblasti „Černého trojúhelníku“ je srovnatelné s EU,“ http://www.ecmost.cz/ver_cz/aktualni_sdeleni/cerny_trojuhelnik.htm (staženo 13. února 2013).

oxidu siřičitého o 92%, u oxidů dusíku o 80% a u prašného aerosolu o 96%”¹⁴⁵
Společný systém sledování kvality ovzduší, však funguje i nadále.

Spolupráce týkající se životního prostředí, znečištěného ovzduší, smogové situace a přeshraničního šíření zápachu v oblasti Černého trojúhelníku byla pevnou součástí práce Česko-saské pracovní skupiny, pravidelně byla diskutována během zasedání zemského sněmu, stejně jako byla důležitou součástí saské vládní agendy a také prohlášení Biedenkopfa. Často se v souvislosti s ní ozývaly kritické hlasy vzhledem k tomu, že v Sasku začal být od počátku 90. let redukován počet tepelných elektráren, a proto byl stejný přístup požadován také po ČR. Během 47. zasedání zemského sněmu se kupříkladu objevuje tato poznámka: „*Stále se tváříme, jako bychom byli ostrovem. K čemu je, když během dvou let odstavíme všechny tepelné elektrárny a tím redukuje znečištění, když 40-50 km odsud jsou potřeba miliardy ke stejnému účelu a vítr se na českých (ani polských) hranicích nezastaví a fouká dál. Zastávám proto názor, že musíme tuto problematiku zasadit do evropského rámce a naši ministři musí toto diskutovat v sousedních zemích. Nemůžeme odstavovat tepelné elektrárny pouze u nás, když v ČR fungují naplno.*“¹⁴⁶ Na české straně byla otázka znečištění ovzduší řešena spíše modernizací než odstavováním tepelných elektráren a také jaksi samovolně, když docházelo k útlumu zdejšího průmyslu. Významnou měrou ovšem přispělo ke zlepšení ovzduší i omezení malých a středních zdrojů znečištění a to například i díky Fondu ochrany ovzduší (vznikl roku 2000 na základě dohody mezi vládou SRN a ČR), v rámci něhož byly malým a středním podnikům, obcím a státním institucím nabídnuty zvýhodněné půjčky na přestavbu jejich topenišť na ekologické zdroje energie.¹⁴⁷

3.4.2 Labe, vodstvo

Základním dokumentem pro tuto oblast je Smlouva mezi ČR a SRN o spolupráci na hraničních vodách v oblasti vodního hospodářství z roku 1995, která upravuje nejen přímo ochranu kvality vod, ale i udržování a úpravy vodních toků, společnou ochranu před povodněmi a varovnou službu v případě havárií. Za naplňování cílů této smlouvy pak byla zodpovědná Česko-německá komise pro hraniční vody. Nejdůležitější podoblastí zde pak byla ochrana Labe, které bylo v roce 1989 jednou z nejvíce

¹⁴⁵ Ekologické centrum Most, „Ovzduší v oblasti „Černého trojúhelníku“ je srovnatelné s EU.“

¹⁴⁶ Kurt Biedenkopf, „Für eine demokratisch gestaltete Europäische Union,“ *Plenarprotokoll 1/47*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 17, edas.landtag.sachsen.de (Staženo 14. února 2012).

¹⁴⁷ S Strahalová, „Česko-německá spolupráce 1996-2006,“ 9.

znečištěných řek v Evropě v důsledku vypouštění nečištěných komunálních, průmyslových a zemědělských odpadních vod v Čechách i v Sasku. Práce na odstranění tohoto problému byla rozdělena na akutní a dlouhodobou část. Do roku 1995 měly být odstraněny největší zdroje znečištění. Od roku 1995 na základě Akčního programu Labe pak probíhala dlouhodobá část. Do roku 2004 bylo např. vybudováno či podstatně modernizováno na 248 komunálních čistíren odpadních vod.¹⁴⁸

3.4.3 Národní park České Švýcarsko

O spolupráci při vzniku a dalším rozvoji Národního parku České Švýcarsko byla podepsána již v roce 1991 dohoda mezi českým a saským ministerstvem životního prostředí, ve které byly dohodnuty základní směry jeho vývoje – společná koncepce parku, metodika ochrany přírody, výchova a péče o návštěvníky, systémová podpora turistiky atp.¹⁴⁹ Chráněná krajinná oblast Labské pískovce existuje již od roku 1972 a postupně byla upravována míra ochrany jednotlivých území. Vyvrcholením společných snah o zvýšení ochrany zdejší jedinečné přírody bylo založení Národního parku České Švýcarsko v roce 2000.¹⁵⁰

3.5 Spolupráce orgánů - spolupráce policejních složek, zdravotní záchranná služba

Spolupráce policejních orgánů a spolupráce v oblasti zdravotní záchranné služby (ZZS) byla tématem, jehož vyřešení bylo poměrně nezbytné (neboť policie ani ZZS neměly možnost zasáhnout na druhé straně hranice) a přesto náročné a zdouhavé (byť obě spadá do kompetence spolkových zemí).

3.5.1 Spolupráce policejních složek

V souvislosti se strukturálními změnami ve střední a východní Evropě, se změnou trhů, hospodářských a finančních systémů a pohyby obyvatelstva, vzrostl významným způsobem počet kriminálních činů, které se povětšinou vyznačovaly znaky organizované kriminality – obchod s drogami, se zbraněmi, s lidmi, podvody, falšování. Drobné kriminální činy – jako krádeže.¹⁵¹ V Sasku byl vnímán tento fakt především

¹⁴⁸ Strahalová, „Česko-německá spolupráce 1996-2006,” 9.

¹⁴⁹ Dohoda mezi MŽP ČR a Státním ministerstvem životního prostředí a rozvoje území Svobodného státu Sasko o spolupráci v záležitostech ochrany přírody příhraničního území obou zemí ze dne 28. 8. 1991.

¹⁵⁰ Národní park České Švýcarsko, „Národní park České Švýcarsko,“

<http://www.ceskesvycarsko.cz/cs/narodni-park-ceske-svycarsko> (prohlíženo 1. dubna 2013).

¹⁵¹ V druhém pololetí 1991 vzrostl počet trestných činů o 88%.

v souvislosti s geografickou polohou Saska na vnějším okraji Evropského společenství. Zásadním momentem potýkání se s přeshraniční kriminalitou byla skutečnost, že policejní složky v případě nutnosti nemohly zasáhnout okamžitě, ale v českém případě muselo být nejprve kontaktováno Policejní prezidentství ČR a v saském případě Spolkový kriminální úřad. Tato problematika byla řešena i v rámci interpelace a během plenárního zasedání, obecně je zde vznášen požadavek intenzivní snahy vlády, jež by vedla k vyřešení problematické bezpečnostní situace v okolí hranic a potlačení zvýšené kriminality v této oblasti, a to jednání o této problematice s Českou republikou i se Spolkem, které by mělo vést k uzavření dohody poskytující právní rámec policejní přeshraniční spolupráce.¹⁵² Stále však chybí jakákoli právní úprava umožňující přímý kontakt policejních sborů a tím také přímý zásah v případě kriminálních činů.

Rozsáhlost problematiky vysoké kriminality v okolí hranic byla natolik intenzivní, že z iniciativy Saska byla vytvořena společná pracovní skupina spolku a země – "Justice/police – přeshraniční spolupráce při potírání zločinu", která předkládala výsledky své práce Konferenci zemských ministrů/ministryním vnitra a justice.¹⁵³ Touto skupinou byla následně vypracována analýza, z níž vyšlo jasné stanovisko ukazující, že samotná police nemá dostatečné kompetence a nutně potřebuje podporu justičních úřadů. Dále že k potlačení přeshraniční kriminality je nutná spolupráce s policií okolních států. Byly také podány návrhy na změny zákona o spolkovém kriminálním úřadě. Tento zákon měl nutně umožnit skutečnost, aby se mohly policejní úřady obrátit přímo na policejní úřad v cizí zemi a nebylo nutné dodržet protokol a zákon – tedy kontaktovat nejprve spolek, respektive spolkový kriminální úřad, který posléze kontaktuje policejní úřad v cizí zemi.¹⁵⁴

V průběhu tohoto procesu byl saskou vládou vyvíjen tlak na okamžité uzavření dohody mezi Německem a ČR o spolupráci policejních a pohraničních/celních složek a úřadů v pohraničí (podepsána 19. 9. 2000),¹⁵⁵ vyjednání právních předpisů umožňujících rozšíření spolupráce – např. pronásledování a sledování i za hranicemi sousedního státu. Toto nakonec vyřešila dodatková smlouva v souvislosti s evropským

¹⁵² Fritz Hähle, „Grenzüberschreitende polizeiliche Zusammenarbeit mit der Republik Polen und der Tschechischen Republik,“ *Antrag der CDU Fraktion 2/9451*, edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

¹⁵³ Karl-Heinz Kunckel, „Europapolitik des Freistaates Sachsens,“ *Grosse Anfrage der CDU Fraktion Drs.1296_1_21_40, 24* edas.landtag.sachsen.de (staženo 14. dubna 2012).

¹⁵⁴ Karl-Heinz Kunckel, „Europapolitik des Freistaates Sachsens,“ 24.

¹⁵⁵ Ministerstvo zahraničních věcí, „Zpráva o zahraniční politice ČR 2000,“ http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava_o_zahranicni_politice_cr_za_rok.html. 87 (staženo 15. září 2012).

návrhem právní pomoci, kterým bylo umožněno přeshraniční pronásledování a sledování, stejně jako vytvoření společných zásahových skupin.

3.5.2 Zdravotní záchranná služba

Vzhledem k nutnosti spolupráce záchranných složek v příhraničí začala být rozvíjena úvaha o uzavření smlouvy toto umožňující. Tématu se začala věnovat česko-saská pracovní skupina již v letech 2008-2009. Na základě aktivit Skupiny převzalo koordinaci Spolkové ministerstvo zdravotnictví za účasti ministerstev vnitra Saska a Bavorska, která jsou fakticky odpovědná za zajištění a organizaci ZZS na území daného svobodného státu, neboť Spolkové ministerstvo zdravotnictví nemá žádnou zákonnou pravomoc upravovat tuto oblast, která je regulována právní úpravou jednotlivých svobodných států. Na české straně vedlo jednání MZ ČR s tím, že zákonnou odpovědnost za zajištění a organizaci ZZS v daném územním obvodu mají jednotlivé kraje. Z tohoto důvodu je Smlouva koncipována jako rámcová. Tímto je ponechán prostor pro právní úpravu a implementaci dle potřeb jednotlivých spolkových zemí a krajů dle potřeb přeshraniční spolupráce v dané oblasti.¹⁵⁶

3.6 Problematika asymetrie státní správy

Hlavním rušivým elementem v česko-saských vztazích byla skutečnost asymetrie orgánů státní správy. Tento problém byl vnímán především na saské straně jako komplikace, která jim často znemožňoval najít odpovídajícího partnera pro svá jednání.¹⁵⁷ Reforma orgánů českých státní správy a samosprávy a vstup ČR do EU však pomohla v nápravě.

Rušivě ve vzájemném vztahu působily především administrativní překážky. Svobodný stát Sasko jako součást federace měl odpovídajícího partnera v České republice v době, kdy byla také součástí federace. Poté se projevila značná asymetrie zdůrazněná faktem neexistencí územně samosprávných jednotek. Ani vznik krajů však nepřináší definitivní řešení, neboť bylo nutné čekat na reálný projev této změny. Pro saskou stranu situaci také poměrně komplikovalo časté střídání regionální politiků a úředníků.¹⁵⁸

¹⁵⁶ *Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV ČR.*

¹⁵⁷ *Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře.* (Dražďany: 17. dubna 2012).

¹⁵⁸ *Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře.*

Na tuto problematiku poukazovaly především výzkumy v rámci grantových projektů o česko-saském pohraničí, které empiricky prokázaly, že spolupráce (česko-německá i česko-saská) byla zejména v 90. letech považována za nedostatečnou. V roce 1999 probíhalo v rámci „Geografické analýzy pohraničí ČR“¹⁵⁹ šetření u starostů obcí českého pohraničí, ze kterého vyplývá poměrně negativní vnímání tohoto regionu. Starostové zde „*vnímají pohraničí poměrně kriticky či pesimisticky. Vidí pohraničí jako okrajový prostor, kterému se nedostává prostřednictvím regionální politiky vlády potřebné podpory.*“¹⁶⁰ Dále ukazovaly výzkumy pohraničí,¹⁶¹ že byly pohraniční oblasti vnímány spíše negativně,¹⁶² rozvoj těchto oblastí byl vnímán jako pomalý a vztahy se sousedním Saskem v mnoha případech jako nedostatečné.¹⁶³

Zásadním problémem, na který poukázaly empirické analýzy pohraničí konané v 90. letech, tedy byla nedostatečná, možno říci chybějící politická akce české vlády. Důvodem byl nedostatek financí, ale především nedostatečná podpora stran české vlády, který se následně projevoval ve vnímání pohraničí jako okrajových oblastí. Za jeden z rozhodujících faktorů lze považovat také fakt neexistence územních samosprávných celků - krajů, který znemožňoval saské straně nalezení odpovídajícího partnera a okresům (či obcím) na české straně nebyly svěřeny odpovídající kompetence.¹⁶⁴ Aktivita vyvíjená zezdola tak často nedostala odpovídající odezvy, přeshraniční spolupráce nefungovala svým zamýšleným způsobem. Politická akce saské strany (založená na Biedenkopfově vizi) evidentně nedokázala položit základy této spolupráce. Nabízí se zde však úvaha, že k fungování přeshraniční spolupráce je potřebná politická akce na obou stranách hranice, přičemž Svobodný stát Sasko tuto svou „povinnost“ splnil podporou založení euroregionů a kontinuálním úsilím o podporu této platformy, a

¹⁵⁹ Studie pracovního společenství geografických pracovišť „Geografická analýza pohraničí ČR“ (Jeřábek, M. ed.). Založena především na vyhodnocení statistických dat o vývoji v pohraničních oblastech a jejich srovnání s vnitrozemím, těžiště projektu spočívalo v realizaci řady empirických šetření. V souladu se zaměřením projektu MZV ČR a GA ČR pak soustředění spočívalo také na posouzení dílčích úseků hranice, posouzení jejich specifik a srovnání se sousedním územím (za hranicí).

¹⁶⁰ Milan Jeřábek, „Vnímání pohraničí a přeshraniční problematiky starosty obcí,“ v *Reflexe regionálního rozvoje pohraničí České republiky*, ed. Milan Jeřábek (Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2001), 25-39.

¹⁶¹ František Zich, *Vytváření přeshraničního společenství na česko-německé úrovni*, (Ústí nad Labem: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2000); Jeřábek, „Vnímání pohraničí a přeshraniční problematiky starosty obcí,“ 25-39.

¹⁶² Jeřábek, „Vnímání pohraničí a přeshraniční problematiky starosty obcí,“ 25-39.

¹⁶³ Jeřábek, „Vnímání pohraničí a přeshraniční problematiky starosty obcí,“ 25-39.

¹⁶⁴ *Rozhovor s bývalým českým generálním konzulem v Sasku*, (Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 7. ledna 2013); *Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře; Rozhovory s odbornými pracovníky na MZV a MŽP ČR.*

to jak prostřednictvím podpory finanční, tak podporou dílčích projektů, či v pozdějších letech podporou twinningových projektů.

Závěr

Česko-saské vztahy lze v současnosti považovat za značně intenzivní, spolupráce mezi těmito dvěma zeměmi probíhá v mnoha úrovních a oblastech. Při jejím zkoumání je možno zohlednit mnohé aspekty, postihnout nespočetné projekty, či se soustředit na konkrétnosti. Tato práce však zkoumá základy, respektive základní motivy této, dnes tak intenzivní spolupráce. Výchozím předpokladem je skutečnost, že rozhodujícím faktorem podmíněnost ke spolupráci v kombinaci s politikou ministerských předsedů Biedenkopfa a Milbradta.

Z analýzy česko-saské spolupráce vyplývají jasné důvody, ze kterých lze usoudit na „předurčenost pro spolupráci“, která je především výrazem zvláštní geografické polohy Saska (300km dlouhá hranice s Českou republikou) a tu nešlo při tvorbě a uplatňování kontinuální koncepce saské zahraniční politiky jednoduše opomenout. S tímto úzce souvisí i příslušnost Saska a Česka k jednomu historickému, kulturnímu prostoru, ve kterém panuje značná podobnost a kompatibilita jistých znaků. Společný historický a kulturní vývoj s sebou nutně nesl také podobnost mentality lidí, jistým způsobem předznamenal podobný politický i sociálně kulturní vývoj. S geografickou blízkostí dále souvisí faktory pragmatické, jako společné řešení problémů plynoucích ze společné minulosti (poškození přírody a přírodních zdrojů) a také ekonomické faktory. U zrodu spolupráce, na počátku devadesátých let, stála nutnost transformace socialistického, centrálně plánovaného ekonomického systému ve fungující tržní ekonomiku, přičemž tímto vývojem, i když v odlišné podobě, procházely obě země - ČR i Svobodný stát Sasko. V souvislosti s touto proměnou hospodářství přišla také nutnost redefinice ekonomických vazeb. V ČR byla zřejmá orientace na SRN. V Sasku se objevily jasné preference pro spolupráci s ČR a Polskem zároveň s přivedením nových investic ze států západní Evropy a USA. Pozici o nutné ekonomické spolupráci obou zemí zastával především ministerský předseda Kurt Biedenkopf a obhajoval ji zejména finančními výhodami pro Sasko. Dalším důvodem byl odlišný životní standard (“Východní a jižní hranice Evropské unie jsou zároveň hranicí bohatství”), přičemž za pomoci spolupráce a zejména prostřednictvím obchodní výměny měl být tento rozdíl vyrovnán.

Vzhledem k výše uvedenému by se mohlo zdát, že sousedství je rozhodující faktor udávající základ česko-saské spolupráce, a že tedy spolupráce volně probíhá mezi jednotlivci, ať se jedná o spolupráce základních či mateřských škol vzniklou na bázi

přesvědčení, že dvojjazyčná výchova dítěte, je nejlepší výbavou do života, či společný projekt obcí. K funkčnosti spolupráce dvou států, státních území či regionů je však bezpodmínečně nutná alespoň minimální politická koncepce a politická akce, a to přinejmenším k položení normativních a institucionálních základů. V případě česko-saských vztahů však byla politická koncepce této spolupráce zejména na saské straně velmi silná. U jejího základu stál ministerský předseda Kurt Biedenkopf se svou vizí sasko-česko-polského ekonomicky prosperujícího a kulturního regionu, a také tuto politiku naplňoval. Během jeho vlády (1990-2002) byly nejen uzavřeny mnohé mezinárodní dohody, vytvořeny některé společné instituce, založeny euroregiony, ale byla také započata celá řada konkrétních dílčích projektů. Kurt Biedenkopf velmi výrazně podporoval vstup ČR do Evropské unie. V době, kdy bylo diskutováno téma Benešových dekretů a převažovala tendence (např. bavorská zemská politika) podmínit vstup ČR do EU zrušením Benešových dekretů se razantně stavěl do opozice vůči takovým názorům.

Kontinuitu záhy po svém nástupu (2002) na post ministerského předsedy prokázal Georg Milbradt (2002-2008), jenž prakticky okamžitě řešil tematiku Benešových dekretů a kritickou rezoluci zemského sněmu na toto téma. V odpovědi vlády stálo, že se zemská vláda zasadila a bude dále zasazovat o diskusi na toto téma, neboť porozumění mezi sousedy je stěžejním momentem spolupráce, ale nespátřuje v Benešových dekretech výraznou překážku. Milbradt na rozdíl od Biedenkopfa neusiloval jen o vytvoření prosperujícího regionu, ale chtěl odstranit všemožné překážky – fyzické, historické, kulturní, jazykové i mentální. Jestliže by se vize Biedenkopfa dala charakterizovat úsilím o vytvoření ekonomicky silného regionu, snahou Milbradta by pak bylo vytvoření regionu v srdci Evropy, silného ekonomicky a politicky, bez hranic, cel a překážek mezi lidmi. Samozřejmě není možno tvrdit, že dnešní vynikající česko-saské vztahy jsou pouze výsledkem jejich vize a práce, neboť za úspěchem spolupráce je nutné spatřovat úsilí a vytrvalou činnost velkého počtu osob v obou zemích, avšak Biedenkopf a Milbradt jsou jako tehdejší ministerští předsedové Svobodného státu Sasko hlavními představiteli jeho politiky. A byli to tedy oni, kdo svými ideami tuto politiku utvářeli a motivovali své okolí.

Kombinace faktorů sousedství a politické vize Biedenkopfa a Milbradta nejlépe shrnuje současný saský ministerský předseda Stanislaw Tillich – v publikace *Živé sousedství, žité přátelství – 20 let Svobodného Státu Sasko a České republiky*: „Dobré vztahy mezi sousedními zeměmi se však neprojevují jen na národní úrovni. Zažíváme je

všude tam, kde se setkávají lidé. Především tedy v regionech, kde spolu země bezprostředně sousedí a hranice již dávno patří minulosti. Před více než dvaceti lety se v příhraničních regionech etablovaly euroregiony. Již dvacet let existuje česko-saská pracovní skupina na ministerské úrovni. Všichni zúčastnění se svými partnery v sousední zemi dnes komunikují nejkratší možnou cestou. Živá přeshraniční spolupráce vznikla ale také díky nesčíslným a velice cenným projektům a kooperacím okresů, měst a obcí, škol a vysokých škol, podniků, divadel a muzeí, spolků a sdružení. Proto můžeme hrdě říci: s žádným jiným státem nemá Svobodný stát Sasko tak dobré vztahy jako s Českou republikou.“

Shrnutí

Česko-saské vztahy je možno charakterizovat jako intenzivní, nadstandardně dobrou spolupráci. Vzhledem k faktu, že se jedná o mnohvrstevnatou, mnohodimenzionální a mnohooborovou spolupráci, lze zkoumat její nejrůznější aspekty. Tato práce však zkoumá základy, respektive základní motivy této, dnes tak intenzivní spolupráce. Výchozím předpokladem je skutečnost, že rozhodujícím faktorem je společná hranice a z toho plynoucí podmíněnost ke spolupráci. Tato skutečnost však byla významným způsobem formována osobnostmi ministerských předsedů Biedenkopfa a Milbradta a jejich vize společného regionu v srdci Evropy, což je druhý pro spolupráci rozhodující faktor. Přičemž tuto spolupráci umožnila kombinace obou těchto faktorů. Tato teze byla zkoumána na základě rozhovorů vedených v letech 2012-2013 s různými osobnostmi saské politiky i odbornými pracovníky ministerstev a byla ověřena v primárních pramenech, zejména v protokolech plenárních zasedání saského zemského sněmu, vládních prohlášeních a programech saské vládní strany CDU. Při zkoumání nebyla opomenuta ani skutečnost, že nositeli přeshraniční spolupráce jsou jednotlivci, proto bylo také zohledněno jejich zapojení do vytváření spolupráce.

Práce se v první kapitole věnuje normativnímu a institucionálnímu vymezení česko-saské spolupráce, přitom není záměrem, zde poskytnout vyčerpávající přehled institucí česko-saské spolupráce, ale na vybraných institucích demonstrovat její fungování a výše zmíněnou tezi. Těžiště práce pak spočívá v druhé kapitole, která, přestože má poskytnout přehled důležitých událostí česko-saských vztahů, má především svým obsahem dokázat klíčovost obou faktorů. Tedy společné působení předurčenosti ke spolupráci vzniklé především v důsledku geografické polohy (a s tím dále spojených aspektů) a politické působení ministerských předsedů Kurta Biedenkopfa a Georga Milbradta jako rozhodujících momentů v česko-saských vztazích. Třetí kapitola následně prezentuje vybraná témata vzájemných vztahů.

Současný saský ministerský předseda S. Tillich s odkazem na živou a neustále se vyvíjející přeshraniční spolupráci v publikaci k 20. letému výročí česko-saské spolupráce poznamenal, že s žádným jiným státem nemá Svobodný stát Sasko tak dobré vztahy jako s Českou republikou. Snad Biedenkopfova a Milbradtova vize prosperujícího regionu v srdci Evropy, fungujícího na bázi sousedského porozumění, dojde svého naplnění.

Summary

Czech-Saxon relations may be characterized as intensive cooperation which is highly overgrowing the usual standard. Based on the fact that the cooperation is multidimensional and multi-departmental, one can examine many of its different aspects. However, this thesis concentrates most of all on the base and also main motives of the intensive cooperation which initial predisposition comes from the defining factor of shared borders. Secondly, the current condition of Czech-Saxon relations was mainly being formed by the Prime Ministers Biedenkopf and Milbrand and their vision of common region in the heart of Europe. Both factors were the reason which enabled the high standard of the cooperation between these two states. This thesis statement was examined based on the dialogues with different personalities of Saxon politics and ministerial specialists from 2012 to 2013 and was also authenticated in primary sources such as protocols of plenary meetings of Saxon Provincial Assembly, government policy statements or policy of Saxon government party CDU. While doing the research, even the fact of Czech-Saxon cooperation between individuals was considered.

The aim of the first chapter of this thesis concentrates on normative and institutional demarcation of Czech-Saxon cooperation. However, it should not be an overview of institutions which form this cooperation. On the contrary, it should demonstrate the process of cooperation and also clarify the main thesis. Furthermore, the second chapter creates the centre of this thesis and is not only an overview of important events of Czech-Saxon relations, but also proves the necessity of both main factors of the cooperation. Summarized with other words, the aim of second chapter is to prove that the interaction of predisposition to cooperation based on geographical position and other interrelated aspects and also the influence of Prime Ministers Kurt Biedenkopf and Georg Milbradt were the defining factors of Czech-Saxon relations. Lastly, the third chapter represents some of the chosen topics of their relations.

The current Saxon Prime Minister S. Tillich declared that the Free State of Saxony has with no other state so good relations as with the Czech Republic. While stating this in the publication to the 20th anniversary of the Czech-Saxon prosperous relations, he referred mainly to the lively developing cooperation. Based on this, the Biedenkopf and Milbradt vision of prospering region in the heart of Europe may still successfully fulfil.

Primární prameny

- Biedenkopf, Kurt. „Bericht zur auslaufenden Legislaturperiode.“ *Plenarprotokoll 1/100*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. dubna 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Biedenkopf, Kurt. „Für eine demokratisch gestaltete Europäische Union.“ *Plenarprotokoll 1/47*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. února 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Biedenkopf, Kurt. „Regierungserklärung.“ *Plenarprotokoll 1/2*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen, 16. Staženo 14. dubna 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Biedenkopf, Kurt. „Regierungserklärung.“ *Plenarprotokoll 1/11*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. února 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Biedenkopf, Kurt. „Regierungserklärung.“ *Plenarprotokoll 1/30*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. února 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Biedenkopf, Kurt. „Regierungserklärung.“ *Plenarprotokoll 2/2*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. února 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Biedenkopf, Kurt. „Regierungserklärung.“ *Plenarprotokoll 2/46*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. března 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- CDU. *Gemeinsam für Sachsen – Wahlprogramm der Sächsischen Union*. Dresden: CDU, 2004.
- CDU. *Wie soll Sachsen im Jahr 2000 aussehen?: Grundsätze und Program der Sächsischen Union*, 9. října 1993. Dresden: CDU, 1992.
- CDU. *Zukunftsprogramm der Sächsischen Union*. Dresden: CDU, 1996.
- Hähle, Fritz. „Antrag der CDU Fraktion (Drucksache 3/6471).“ *CDU*. Staženo 14. dubna 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Hähle, Fritz. „Grenzüberschreitende polizeiliche Zusammenarbeit mit der Republik Polen und der Tschechischen Republik“. Antrag der CDU Fraktion 2/9451. Staženo 14. dubna 2012. edas.landtag.sachsen.de
- Hähle, Fritz. „Menschenrechte und Erweiterung der EU (Drucksache 3/6471, Antrag der Fraktion der CDU, mit Stellungnahme der Staatsregierung).“ *Plenarprotokoll 3/66*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. dubna 2012. edas.landtag.sachsen.de.

- Klaus, Václav. *Prohlášení vlády, 13. července 1992*. Staženo 13. března 2011.
<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1990-1992-cr/vaclav-klaus/ppv-Klaus-1992-1996.pdf>.
- Kosel, Heiko. „Aktueller Stand der Beziehungen zwischen Sachsen und Tschechien.“ *Kleine Anfrage 3/7333* (2002).
- Kunckel, Karl-Heinz. „Europapolitik des Freistaates Sachsens.“ *Grosse Anfrage der CDU Fraktion Drs.1296_1_21_40*. Staženo 14. dubna 2012.
 edas.landtag.sachsen.de
- Maiziere, de Thomas. „Folgen des Landtagsbeschlusses zu DS 3/6471 „Menschenrechte und Erweiterung der EU“ und Abhilfemöglichkeiten.“ *Reaktion der Sächsische Staatskanzlei: Antrag der PDS-Fraktion 3/7587* (2003). Staženo 14. dubna 2012.
 edas.landtag.sachsen.de.
- Mezinárodní komise pro ochranu Labe. *Labe je opět živoucí řekou: Závěrečná zpráva – Akční program Labe 1996-2010*. Magdeburk: MKOL, 2010.
- Milbradt, Georg. „Kein Platz für Extremismus und Gewalt.“ sachsen.de. Staženo 10. března 2012.
http://www.lpr.sachsen.de/download/landespraeventionsrat/Staatskanzlei_Inh_1AK.pdf.
- Milbradt, Georg. „Regierungserklärung.“ *Plenarprotokoll 3/63*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. března 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Pithart, Petr. *Prohlášení vlády, 2. července 1992*. Staženo 15. června 2011.
<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1990-1992-cr/petr-pithart/ppv-1990-1992-pithart.pdf>.
- Plenardiskusion. „Osterwaiterung der EG.“ *Plenarprotokoll 2/105*, Sächsischer Landtag des Freistaates Sachsen. Staženo 14. března 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Porsch, Petr. „Geplante Elbestaustufen in Tschechien.“ *Kleine Anfrage 3/5353* (2001). *Protokol z 18. zasedání Česko-Saské pracovní skupiny pro přeshraniční spolupráci ve dnech 8.- 9. června 2010 v Krásné Lípě*. 15. dubna 2012. Materiál dodán Ministerstvem zahraničních věcí České republiky.
- Rozhovor s bývalým českým generálním konzulem v Sasku*. Praha: Ministerstvo životní prostředí České republiky, 7. ledna 2013.
- Rozhovor s bývalým vrcholným představitelem saské politiky*. Praha: 12. března 2012.
- Rozhovor se současným vysokým úředníkem Zemské státní kanceláře*. Drážďany: Zemská státní kancelář, 17. dubna 2012.

- Rozhovory s odbornými pracovníky na Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu životního prostředí České republiky.* Praha: MZV ČR, MŽP ČR, 11. dubna 2012.
- Staatministerien des Freistaates Sachsen. *Beschluss der Sächsischen Staatsregierung über die Abgrenzung der Geschäftsbereiche der Staatsministerien* (18. února 2008). Staženo 13. srpna 2011.
<http://www.revosax.sachsen.de/Details.do?sid=9593414230759&jtyp=norm>.
- Sächsische Landeszentrale für politische Bildung. *Verfassung des Freistaates Sachsen.* Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2012. Staženo 16. července 2011. <http://www.landtag.sachsen.de/dokumente/Verfassung.pdf>.
- Společné prohlášení o partnerských vztazích mezi Saskem a Českou republikou,* (Drážďany, 5. prosince 1992). 15. dubna 2012. Materiál dodán Ministerstvem zahraničních věcí České republiky.
- Stoiber, Edmund. „Antrag der Fraktionen (Drucksache 13/6848).“ *Plenarprotokoll 13/154*, Deutscher Bundestag. Staženo 12. března 2012.
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13154.pdf>.
- Tillich, Stanislaw. „Menschenrechte unde Erweiterung der EU: Reaktion der Staatskanzlei zu dem Antrag der CDU Fraktion, 6. června 2002.“ Staženo 14. dubna 2012. edas.landtag.sachsen.de.
- Topolánek, Mirek. *Prohlášení vlády, září 2006.* Staženo 13. března 2011
<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-1/programove-prohlaseni-vlady-1.pdf>
- Ústav mezinárodních vztahů České republiky. „Nic jiného než trh? Co zбудe z evropské integrace po krizi eura?“ *Konference na ÚMV.* Praha: 20. června 2012.

Použitá literatura

- Bauman, Peter. „Nadace Brücke/Most.“ Ve *Výroční konference Česko-německého diskuzního fóra: Význam principu subsidiarity v česko-německých vztazích*, eds. Ladislav Cabada a Linda Piknerová, Plzeň: Aleš Čeněk.
- Bierling, G. Stephan. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland.* München: Oldenbourg Verlag, 2005.
- Cornelissen, Christoph. *Geschichtswissenschaften: Eine Einführung.* Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 2000.
- Čepelka, Čestmír, a Pavel Šturma. *Mezinárodní právo veřejné.* Praha: C. H. Beck, 2008.

- Eibach, Joachim, a Günther Lottes (eds.). *Kompass der Geschichtswissenschaft: Ein Handbuch*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006.
- Ekologické centrum Most. „Ovzduší v oblasti ‚Černého trojúhelníku‘ je srovnatelné s EU“. Prohlíženo 13. února 2013.
http://www.ecmost.cz/ver_cz/aktualni_sdeleni/cerny_trojuhelnik.htm.
- Euroregion ELBE/LABE, „Projekty.“ Prohlíženo 7. srpna 2011. <http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/projekty>.
- Euroregion ELBE/LABE. „Rámcová dohoda Euroregionu ELBE/LABE.“ Staženo 7. srpna 2011. <http://www.euroregion-elbe-labe.eu/files/dokumente/rahmenvereinbarung.pdf>.
- Euroregion ELBE/LABE. „Regionální činnost.“ Staženo 7. srpna 2011.
<http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/dotacni-programy/regionalni-cinnost>.
- Euroregion Krušnohoří. „Stanovy regionálního zájmového sdružení ‚Euroregion Krušnohoří‘.“ Prohlíženo 15. srpna 2011.
<http://www.euroreg.cz/?content=page&id=1>.
- Euroregion Neisse/Nisa/Nysa. „Rámcová dohoda.“ Staženo 15. srpna 2011.
http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/pictures/intern/Rat/RV_15.05.2010_Sychrov_mit_Unterschrift.pdf.
- Gellrich, Regina. „Pontes.“ Ve *Výroční konference Česko-německého diskuzního fóra: Význam principu subsidiarity v česko-německých vztazích*, eds. Ladislav Cabada a Linda Piknerová. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Grimmel, Andreas, a Curt Jacobeid. *Politische Theorien der Europäischen Integration: Ein Text- und Lehrbuch*. Berlin, Springer DE, 2009.
- Jeřábek, Milan. „Vnímání pohraničí a přeshraniční problematiky starosty obcí.“ V *Reflexe regionálního rozvoje pohraničí České republiky*, ed. Milan Jeřábek. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2001.
- Klokočka, Vladimír, a Eliška Wágnerová. *Ústavy států Evropské Unie*. Praha: Linde, 1997.
- Mackeldey, Roger. „Alte Bindungen wieder neu? Sachsens Beziehungen in Europa.“ V *Sachsen: Seit der Friedlichen Revolution*, ed. Konstantin Hermann. Dresden: Beucha nach Markkleeberg, 2010.
- Ministerstvo kultury České republiky. *Kulturní politika*. Praha: MK ČR, 2011. Staženo, 17. července 2012. <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=1286>.

- Ministerstvo vnitra České republiky. „Stejnopisy: Sbírký mezinárodních smluv.“
Naposledy upraveno 1. prosince 2010. <http://www.mvcr.cz/clanek/stejnopisy-sbirky-mezinarodnich-smluv.aspx>.
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, Bulletin "Zahraniční politika České republiky", *MZV ČR*, 6. listopadu 2012. Staženo 12. února 2012.
www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html.
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. “Vývoj zahraničního obchodu mezi ČR a Saskem.” *Interní dokument MZV ČR*. 14. dubna 2012. Materiál dodán MZV ČR.
- Ministerstvo zahraničních věcí. „Zpráva o zahraniční politice ČR 2000.“ Staženo 15. září 2012.
http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava_o_zahranicni_politice_cr_za_rok.html. 87.
- Národní park České Švýcarsko. „Národní park České Švýcarsko.“ Prohlíženo 1. dubna 2013. <http://www.ceskesvycarsko.cz/cs/narodni-park-ceske-svycarsko>.
- Němec, Jan. “Spolupráce s ČR.” *Parlamentní institut*. 15. března. 2012. Dokument dodán Poslaneckou sněmovnou ČR.
- Piknerová, Linda. „Eliška Tomalová: Kulturní diplomacie - Francouzská zkušenost.“ *MEZINÁRODNÍ VZTAHY* (2/2010).
- Potočný, Ondřej. *Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 2006.
- Saská státní kancelář. *Živé sousedství, žité přátelství – 20 let Svobodného státu Sasko a České republiky*. Drážďany: Saská státní kancelář, 2012.
- Schmidt, Sigmar, Gunther Hellmann a Reinhard Wolf. *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.
- Statistisches Landesamt des Freistaates Sachsen. „Vorangegangene Wahlen.“ Prohlíženo 14. února 2013.
http://www.statistik.sachsen.de/wahlen/allg/Seite_2.htm.
- Strahalová, Šárka. „Česko-německá spolupráce 1996-2006.“ *Planeta* (8/2006).
- Sturm, Roland. *Föderalismus: Eine Einführung*. Baden: Nomos Verlag Ges, 2005.
- Zich, František. *Vytváření přeshraničního společenství na česko-německé úrovni*. Ústí nad Labem: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2000.